

**Міністерство освіти і науки України
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка**

І.Б. Чичкало-Кондрацька

ПОСІБНИК

**із вивчення навчальної дисципліни
„Міжнародна економіка”**

**Полтава
Видавництво ПолтНТУ
2019**

УДК 339.9(075.8)

Відповідальний за випуск: завідувач кафедри міжнародної економіки та маркетингу **І.Б. Чичкало-Кондрацька**, доктор екон. наук, професор
Рецензенти: **Л.І. Яковенко**, доктор екон. наук, професор;
Л.О. Птащенко, доктор екон. наук, професор

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою університету
Протокол №__ від _____2019 р.*

Чичкало-Кондрацька І.Б., завідувач кафедри міжнародної економіки та маркетингу, доктор екон. наук, професор

Посібник із вивчення навчальної дисципліни „Міжнародна економіка”. – Полтава: ПолтНТУ, 2019. – 91 с.

Пропонований посібник розроблений згідно з робочою програмою курсу «Міжнародна економіка», який викладається студентам економічних спеціальностей. Головна мета посібника – допомогти студентам у закріпленні здобутих знань шляхом розгляду й обговорення на практичних заняттях теоретичних питань із кожної теми, дискусійних проблем, виконання практичних завдань та поточних контрольних робіт, розв'язання завдань, спрямованих на поглиблене вивчення дисципліни, написання тестів для самоконтролю знань, підготовки рефератів і доповідей на рекомендовані теми тощо. Посібник характеризується системністю, комплексністю, доступністю викладення. Він може бути рекомендований до використання в освітньому процесі.

© Чичкало-Кондрацька І.Б., 2019

Зміст

Вступ.....	4
Тема 1. Інтернаціоналізація економічного розвитку, виникнення міжнародної економіки та її типологія.....	8
Тема 2. Міжнародна торгівля і торговельна політика.....	21
Тема 3. Міжнародні інвестиції	33
Тема 4. Міжнародний кредит.....	40
Тема 5. Міжнародний рух технологій.....	45
Тема 6. Міжнародна трудова міграція.....	51
Тема 7. Світова валютна система.....	59
Тема 8. Міжнародні розрахунки та платіжний баланс.....	66
Тема 9. Міжнародна економічна інтеграція.....	76
Тема 10. Глобалізація та економічний розвиток.....	83
Список рекомендованої літератури.....	87

Вступ

Трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, об'єктивно вимагають узгодження національної економічної політики зі світовими економічними процесами на базі використання тенденцій та закономірностей розвитку світового господарства і світової системи в цілому.

Адекватне розуміння найширшим колом національних суб'єктів господарювання процесів, що відбуваються у світовій економіці, вміння вчасно та повною мірою використати безмежні можливості, які надає сучасний етап глобалізації, становить фундамент успішної інтеграції України в міжнародні економічні відносини. Звідси збільшується значення професійних якостей сучасних економістів, фінансистів, менеджерів, спеціалістів у галузі міжнародних економічних відносин. Методичні рекомендації з міжнародної економіки ставлять за мету сприяти професійному становленню таких спеціалістів.

Пропонований посібник призначений для підготовки й проведення практичних занять із навчальних дисциплін „Міжнародна економіка”, „Міжнародні економічні відносини”, а також для самостійної підготовки студентів та виконання індивідуальної роботи.

Мета дисципліни формування базисної системи знань із міжнародної економіки, основних теоретичних концепцій, напрямів, форм, методів і основного інструментарію міжнародних економічних відносин.

Навчальне завдання – вивчення сутності й тенденцій інтернаціоналізації та глобалізації економіки, форм, методів, суб'єктів і напрямів міжнародної економічної діяльності, принципів та середовища її розвитку, практики здійснення й механізмів регулювання; набуття вмінь аналізувати та оцінювати світогосподарські явища і процеси в контексті національних інтересів України.

Предмет дослідження – процеси мікро-, мезо- та макроекономічних взаємовідносин суб'єктів господарювання на міжнародному рівні в процесі інтернаціоналізації і глобалізації.

Навчальна дисципліна ґрунтується на знаннях, здобутих студентами під час вивчення таких економічних курсів, як „Політична економія”, „Макроекономіка”, „Мікроекономіка”, доповнює та поглиблює коло питань спеціальних економічних дисциплін і є вихідною для предметів „Зовнішньоекономічна діяльність підприємства”, „Економіка зарубіжних країн”, „Міжнародні фінанси”, „Міжнародний маркетинг”, „Міжнародний менеджмент” та інших дисциплін навчального плану.

Процес формування теоретичних знань, умінь та практичних навичок студентів із дисципліни „Міжнародна економіка” здійснюється за допомогою лекційних занять, виконання практичних завдань, обговорення проблемних та найбільш складних питань і положень на семінарських заняттях. Самостійна робота студентів має сприяти поглибленню вивчення програмного матеріалу й закріпленню знань студентів. Складові освітнього процесу із цієї дисципліни розроблено відповідно до положень Болонської декларації.

Вивчення та засвоєння програмного матеріалу з навчальної дисципліни спрямовано на формування у студентів **знань:**

- основних понять теорії міжнародної економіки;
- чинників формування й особливостей впливу окремих елементів міжнародного економічного середовища;
- особливостей соціально-економічних моделей країн світу і їх впливу на розвиток міжнародних економічних відносин;
- об'єктивних законів та принципів розвитку міжнародної економіки;
- теоретичних концепцій міжнародної торгівлі, руху чинників виробництва, структури й функціонування валютної системи, побудови платіжних балансів;

- форм міжнародних економічних відносин;
- основного інструментарію регулювання міжнародних економічних відносин та умов його застосування;
- системи взаємовідносин із приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання, що вийшли за межі національних господарств;
- змісту й сутності процесів інтеграції та глобалізації світового господарства;
- місця і перспектив інтеграції України у світове господарство;

умінь:

- *аналізувати та оцінювати* економічне, політично-правове, соціально-культурне середовище й інфраструктуру міжнародної економіки;
- *визначати стан та тенденції розвитку* світового господарства в цілому, груп країн, регіонів, окремих країн світу, міжнародного економічного співробітництва загалом і його форм;
- *прогнозувати* наслідки застосування окремих форм міжнародних економічних взаємовідносин та визначати їх ефективність;
- *критично оцінювати пропозиції* щодо організації макро- і мікроекономічної взаємодії суб'єктів міжнародної економіки, використання засобів державного регулювання міжнародних економічних відносин.

Освітній процес із засвоєння студентами дисципліни "Міжнародна економіка" починається з ознайомлення кожного студента із програмою дисципліни та формами організації освітнього процесу. Студенти отримують уявлення про структуру, зміст і обсяг навчальних модулів, а також форми контролю й методику оцінювання рівня засвоєння студентами програмного матеріалу.

Основними організаційними формами освітнього процесу опанування курсу „Міжнародна економіка” є: лекції, практичні заняття; самостійна й індивідуальна робота студентів; заходи для контролю знань студентів.

Засвоєння студентом предмета „Міжнародна економіка” відбувається шляхом послідовного опанування матеріалу, структурованого у формі навчальних модулів.

Навчальний модуль – це відносно самостійний змістовий розділ дисципліни, що поєднує взаємопов'язані за логікою викладання елементи навчального матеріалу, засвоєння якого формує певний комплекс знань із даної дисципліни. Тематичний план цієї дисципліни складається з двох модулів.

Змістовий модуль I
Світова система господарювання і форми міжнародної економічної взаємодії

ТЕМА 1. ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ, ВИНИКНЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЇЇ ТИПОЛОГІЯ

Мета вивчення теми: засвоїти елементи теорії міжнародної економіки, її основу й закономірності, фактори внутрішнього та зовнішнього впливу.

План

1. Інтеграція України в міжнародну економіку та актуальність вивчення міжнародних економічних відносин.
2. Інтернаціоналізація як чинник розвитку. Історія й теорія.
3. Світова економіка і сучасні проблеми економічного розвитку.
4. Міжнародна економіка, міжнародні економічні відносини та економічний розвиток.
5. Предмет і завдання міжнародної економіки.
6. Інтернаціоналізація економіки та зростання рівня життя в Україні.
7. Середовище міжнародної економічної діяльності.

Основні поняття

Міжнародна економіка	International economics
Світовий ринок	World market
Світове господарство	World economy
Сукупний попит	Aggregate demand (AD)
Сукупна пропозиція	Aggregate supply (AS)
Міжнародний поділ праці	International division of labour

Міжнародна кооперація праці	International cooperation of labour
Міжнародний поділ факторів виробництва	International division of factors of production
Міжнародна торгівля	International trade
Експорт	Export
Імпорт	Import
Торговельне сальдо	Trade balance
Торговельний оборот	Trade turnover
Міжнародне право	International law
Політична система	Political system
Економічна система	Economic system
Ринкова економіка	Market economy

Практичне заняття

Питання для дискусії

1. Випереджаючий розвиток економіки України: мрія чи реальність?
2. Установлення глобальної економічної рівноваги. Хто повинен платити?
3. Чорнобиль, екологічні та економічні проблеми України. Міжнародний аспект.
4. Стратегічні пріоритети інтернаціоналізації економічних зв'язків України.
5. Ідеаціональні та чуттєві засади української національної ментальності.
6. Україна: окраїна чи серединна держава?
7. Чи охоплює поняття „міжнародна економіка” і внутрішній, і зовнішній сегменти реального сектора національної економіки?
8. У якому функціональному співвідношенні перебуває світове господарство й світовий ринок?

Практичні завдання

1. Поясніть, яким чином знання, здобуті в процесі вивчення дисципліни "Міжнародна економіка", можуть бути використані в реальному житті:

- а) керівником функціональної служби міжнародної корпорації;
- б) співробітником маркетингового підрозділу виробничого підприємства;
- в) спеціалістом венчурного підприємства;
- г) керівником і спеціалістом підприємства оптово-роздрібною торгівлі;
- д) рядовим споживачем.

2. Які з перелічених можливих напрямів економічної політики варто віднести до стратегічних пріоритетів зовнішньої політики України:

- а) системна інтеграція у світове господарство;
- б) повна закритість економіки на етапі формування потенціалу міжнародної конкурентоздатності;
- в) обмеження імпорту лише високотехнологічними товарами промислового призначення;
- г) пошук ніш у міжнародній спеціалізації та підтримка відповідних виробників;
- д) міжнародна диверсифікація;
- е) концентрація в обмеженому колі ключових суб'єктів МЄВ;
- і) підтримка процесу формування власних ТНК?

3. Вплив яких із чинників міжнародного економічного середовища мав вирішальне значення в процесі формування соціально-економічних моделей таких країн, як США, Німеччина, Японія, Росія, Китай, Саудівська Аравія?

4. Проаналізуйте особливості впливу національних культур на специфіку ведення бізнесу, подані в дослідженні Г. Хофстеда. Чи можна обґрунтувати їх виникнення особливостями ландшафту, клімату,

географічного розташування? Які чинники зумовили відмінність соціально-економічних моделей країн, що мають схожі природно-кліматичні умови?

5. Визначити обсяг рівноважної пропозиції у вітчизняному реальному секторі та чистий експорт із реального сектора, коли відомо, що:

а) дохід реального сектора становить 31,5 млрд.грн., а сума витрат на споживання вітчизняними споживачами іноземних благ – 2 млрд. грн.;

б) сума витрат на споживання вітчизняними споживачами національних благ дорівнює 20 млрд.грн.;

в) сумарна пропозиція вітчизняних благ за кордон становить 2,5 млрд.грн.;

г) обсяги інвестиційних витрат на національні блага, які споживаються національними виробниками, – 12 млрд.грн.;

д) обсяги інвестиційних витрат на іноземні блага, що споживаються національними виробниками, – 1,5 млрд.грн.;

е) обсяги інвестиційних витрат на виробництво вітчизняних благ, що пропонуються за кордон, – 0,5 млрд.грн.

6. Обсяг вітчизняного експорту становить 20 млрд.грн., обсяг імпорту – 25 млрд.грн. Обсяг експорту всіх зарубіжних країн дорівнює 5550 млрд.грн., обсяг імпорту – 5650 млрд.грн. Розрахуйте світовий торговельний оборот, торговельний оборот кожного з регіонів та їх частку в світовому торговельному обороті, а також сальдо торговельного балансу кожної з країн.

Самостійна робота

Програмні питання для самостійного вивчення

1. Поняття, сутність та структура середовища в міжнародній економіці.

2. Природно-географічне середовище. Воно включає наступні фактори впливу на розвиток МЕВ: нерівномірність розташування природних ресурсів по країнах, кліматичні умови, геополітичне розташування країн, величина їх території, чисельність населення тощо. Проаналізувати вплив цих факторів на МЕВ.

3. Правове середовище. Воно великою мірою залежить від правової системи (системи звичайного права, громадського права чи теократичного права) та ступеня поширеності правового впливу на різні сфери економічного життя країни. Тому в цьому питанні слід проаналізувати вплив трьох основних правових систем на МЕВ і розглянути головні сфери правового впливу. Особливу увагу слід приділити ролі міжнародного права у правовому середовищі міжнародної економіки.

4. Політичне середовище. При розгляді політичного середовища міжнародної економіки необхідно розкрити поняття політичної системи ідеології. Дати характеристику політичних систем із погляду різних видів політичної системи та тоталітаризму. Проаналізувати вплив політичної системи на розвиток МЕВ, ускладнити аналіз, показати фактори правового середовища.

5. Економічне середовище. Економічне середовище формується під впливом таких факторів: форм власності в економіці, способу прийняття економічних рішень, моделі ціноутворення, ролі держави в економіці тощо. Виходячи з них, дати характеристику основних типів економічних систем та визначити їх вплив на МЕВ.

6. Соціально-культурне й етичне середовище. Оцінити роль цього середовища, виходячи з національного характеру, культурних особливостей нації та її етичних орієнтацій.

7. Економічне зростання й економічний розвиток.

8. Особливості історичного шляху інтернаціоналізації економічних відносин України.

9. Моделі економічних систем як елемент міжнародного економічного середовища.

10. Вплив економічної свободи та власності на формування міжнародного економічного середовища.

Тематика рефератів та доповідей

1. Суб'єкти міжнародних економічних відносин.
2. Основні етапи становлення міжнародної економічної системи та їх характеристика.
3. Вплив технологічного розвитку на інтернаціоналізацію виробничих процесів, формування економічної єдності світу.
4. Основні пропорції світової економіки.
5. Механізм регулювання світової економічної рівноваги.
6. Проблема забезпечення сталого розвитку й трансформація економіки в Україні.
7. Теоретичні концепції впливу географічного і природно-кліматичного середовища на економічний розвиток.
8. Політичні та економічні чинники державного устрою.
9. Сучасна система міжнародних економічних організацій.
10. Чинники економічного середовища як фактор економічного розвитку України.

Питання для самодіагностики

1. Дайте визначення міжнародної економіки як економічного явища та науки.
2. Які фактори зумовлюють актуалізацію дослідження міжнародних економічних процесів в умовах трансформаційних перетворень в Україні?
3. Назвіть передумови перетворення інтернаціоналізації в джерело

більш ефективного використання економічних ресурсів країни.

4. Перелічіть та розкрийте завдання "Міжнародної економіки" як наукової дисципліни.

5. Схарактеризуйте основні етапи розвитку міжнародної економічної системи.

6. У чому полягає відмінність між економічним розвитком та економічним зростанням?

7. Схарактеризуйте зміст сучасних теорій інтернаціоналізації світового економічного простору.

8. Назвіть фактори, які зумовлюють процес інтернаціоналізації економіки на початку нового тисячоліття.

9. Назвіть та схарактеризуйте елементи глобальної економіки.

10. Розкрийте елементи механізму регулювання світової економічної рівноваги.

11. Назвіть та схарактеризуйте основні проблеми сучасного економічного розвитку.

12. Перелічіть чинники, що заважають інтернаціоналізації економічного розвитку в Україні.

13. Назвіть та схарактеризуйте стратегічні пріоритети інтернаціоналізації економіки України.

14. Дайте визначення економічного середовища і міжнародного економічного середовища. У чому полягають їх особливості?

15. Наведіть та схарактеризуйте географічні й природно-кліматичні чинники міжнародного економічного середовища.

16. У чому і як знаходять свій вираз у господарській культурі особливості національного менталітету українського народу?

17. Назвіть і покажіть особливості основних типів правових систем.

18. Схарактеризуйте сучасні політичні системи та їх відмінності.

19. Зробіть порівняльний аналіз ціннісних засад основних сучасних політико-економічних систем.

20. Назвіть основні економічні ознаки сучасних класифікацій країн світу.

21. За якими критеріями розподіляються країни за ступенем економічного розвитку?

22. Назвіть та схарактеризуйте основні групи міжнародних економічних організацій.

23. Дайте характеристику природних чинників економічного середовища в Україні.

Тести

1. Міжнародний поділ праці – це:

- а) вищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація окремих країн і обмін між ними випущеною продукцією визначеної кількості та якості;
- б) форма поділу праці між країнами, за якої збільшення концентрації однорідного виробництва відбувається на базі диференціації національних виробництв, виділення в самостійні (відокремлені) технологічні процеси, в окремі галузі виготовлення продукції понад внутрішні потреби;
- в) взаємовідносини між державами при обміні продуктами праці різних галузей виробництва;
- г) об'єднання зусиль виробників декількох країн у випуску певних видів товарів для світового ринку.

2. Міжнародна спеціалізація виробництва – це:

- а) вищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація окремих країн і обмін між ними випущеною продукцією визначеної кількості та якості;
- б) форма поділу праці між країнами, за якої збільшення концентрації

однорідного виробництва відбувається на базі диференціації національних виробництв, виділення в самостійні (відокремлені) технологічні процеси, в окремі галузі виготовлення продукції понад внутрішні потреби;

в) взаємовідносини між державами при обміні продуктами праці різних галузей виробництва;

г) об'єднання зусиль виробників декількох країн у випуску певних видів товарів для світового ринку.

3. Міжгалузева спеціалізація – це:

а) вищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація окремих країн і обмін між ними випущеною продукцією визначеної кількості та якості;

б) форма поділу праці між країнами, за якої збільшення концентрації однорідного виробництва відбувається на базі диференціації національних виробництв, виділення в самостійні (відокремлені) технологічні процеси, в окремі галузі виготовлення продукції понад внутрішні потреби;

в) взаємовідносини між державами при обміні продуктами праці різних галузей виробництва;

г) об'єднання зусиль виробників декількох країн у випуску певних видів товарів для світового ринку.

4. Міжнародне виробниче кооперування – це:

а) вищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, основою якого є економічно вигідна спеціалізація окремих країн і обмін між ними випущеною продукцією визначеної кількості та якості;

б) форма поділу праці між країнами, за якої збільшення концентрації однорідного виробництва відбувається на базі диференціації національних виробництв, виділення в самостійні (відокремлені) технологічні процеси, в окремі галузі виготовлення продукції понад внутрішні потреби;

в) взаємовідносини між державами при обміні продуктами праці різних галузей виробництва;

г) об'єднання зусиль виробників декількох країн у випуску певних видів товарів для світового ринку.

5. Погодьте кожну статтю зі стовпчика „Термін” із відповідним визначенням шляхом унесення літер.

Термін	Визначення
А. Кооперування за видами	_____ дво- і багатостороннє.
Б. Кооперування за стадіями	_____ внутрішньо- і міжфірмове, внутрішньо- та міжгалузеве, горизонтальне, вертикальне, змішане.
В. Кооперування за методами	_____ між двома і більше країнами, у Межах регіону, міжрегіональне, всесвітнє.
Г. Кооперування за структурою зв'язків	_____ дво- і багатопредметне.
Д. Кооперування за територіальним охопленням	_____ виконання спільних програм, договірної спеціалізації, створення СП.
Е. Кооперування за кількістю суб'єктів	_____ економічне кооперування, виробниче, науково-технічне, у сфері збуту.
Є. Кооперування за кількістю об'єктів	_____ передвиробниче, виробниче, комерційне.

6. Які з перелічених рис не є характерними для світового ринку :

а) він є категорією товарного виробництва, яке у пошуках збуту своєї продукції вийшло за національні межі;

б) він виявляється в міждержавному переміщенні товарів, котрі перебувають під впливом не тільки внутрішнього, а й зовнішнього попиту і пропозиції;

- в) він оптимізує використання факторів виробництва, підказуючи виробнику, в яких галузях та регіонах вони можуть бути використані найефективніше;
- г) він виконує пануючу роль, вибраковуюючи з міжнародного обміну товари і часто їх виробників, котрі не можуть забезпечити міжнародний стандарт якості за конкурентних цін;
- д) на ньому діє особлива система цін – світові ціни;
- е) на ньому рух товарів зумовлюється не лише економічними факторами (виробничими зв'язками між підприємствами та регіонами країни), а й зовнішньоекономічною політикою окремих держав;
- є) всі риси характерні для світового ринку?

7. Ознаками міжнародної економіки є :

- а) розвинута сфера міжнародного обміну товарами на базі міжнародної торгівлі;
- б) розвинута сфера міжнародного руху факторів виробництва, перш за все у формах увезення-вивезення капіталу, робочої сили і технології;
- в) міжнародні форми виробництва на підприємствах, розміщених у декількох країнах, насамперед у рамках транснаціональних корпорацій (ТНК);
- г) самостійна міжнародна фінансова сфера, не пов'язана з обслуговуванням міжнародного руху товарів та руху факторів виробництва;
- д) система міжнародних і наднаціональних, міждержавних та недержавних механізмів міжнародного регулювання з метою забезпечення збалансованості й стабільності економічного розвитку;
- е) економічна політика держав, що виходить із принципів відкритої економіки;
- є) всі відповіді правильні.

8. До сучасних макроекономічних шкіл, які розглядають проблеми міжнародної економіки, належать:

а) теорія порівняльних переваг, теорія абсолютних переваг, теорема Хекшера – Оліна;

б) неокласична, неокейнсіанська, раціональних очікувань;

в) кейнсіанська, монетаристська, неокласична.

9. Неокласична макроекономічна школа допускає, що:

а) ціни приводять попит і пропозицію до рівноваги, конкуренція й ринок досконалі, державне втручання небажане;

б) ціни приводять попит і пропозицію до рівноваги, конкуренція й ринок досконалі, необхідне державне втручання;

в) основною проблемою є макроекономічні коливання, які впливають на ціни, конкуренція недосконала, державне втручання бажане.

10. Неокейнсіанська макроекономічна школа твердить, що:

а) основною турботою уряду має бути підтримання обсягу грошової маси на достатньому рівні, тоді ціни приведуть попит і пропозицію до рівноваги;

б) основною проблемою є пояснення макроекономічних коливань навколо точки рівноваги, а головний недолік ринку полягає в нездатності миттєво реагувати на зміни попиту та пропозиції, що викликає необхідність державного регулювання економіки;

в) поведінка суб'єктів господарювання цілком залежить від макроекономічних коливань, які можуть бути знівельовані діями уряду за умови контролю над грошовою масою.

11. Школа раціональних очікувань у макроекономіці твердить, що:

а) зміна макроекономічних показників пояснюється очікуваннями суб'єктів господарювання щодо коливання рівнів попиту і пропозиції на світових ринках;

б) очікування уряду щодо макроекономічних коливань приводять до зміни конкурентного середовища окремих суб'єктів господарювання;

в) пояснити поведінку суб'єктів господарювання можна тим, як вони

оцінюють майбутню поведінку інших суб'єктів і розвиток макроекономічних показників.

12. Міжнародний поділ факторів виробництва – це:

- а) вищий ступінь розвитку суспільно-територіального поділу праці між країнами, що передбачає стійку концентрацію виробництва певної продукції в окремих країнах;
- б) стійкий обмін між країнами продуктами, що виготовляються ними з найбільшою економічною ефективністю;
- в) історично усталена концентрація окремих факторів виробництва у різних країнах, що є передумовою виробництва ними певних товарів, економічно ефективніших, ніж в інших країнах.

13. Система національних рахунків – це:

- а) сукупність правил обліку експортних й імпорتنих операцій та руху послуг і факторів виробництва між контрагентами з різних країн;
- б) сукупність статей витрат та надходжень секторів економіки завдяки міжнародній діяльності держави і її суб'єктів господарювання;
- в) сукупність міжнародно визнаних правил обліку економічної діяльності, які відображають усі основні макроекономічні зв'язки, включаючи взаємодію національної і міжнародної економіки;
- г) немає правильної відповіді.

14. Економічна операція – це:

- а) угода між юридичними або фізичними особами, за якої передається право власності на матеріальні чи фінансові активи;
- б) угода між підприємствами, за якої передається право власності на матеріальні або фінансові активи чи виконуються певні види робіт або надаються послуги;
- в) угода між інституційними одиницями, за якої передається право власності на матеріальні або фінансові активи чи надаються послуги.

15. До міжнародних економічних операцій у СНР належать:

- а) рух товарів, рух послуг, рух доходу, рух поточних трансфертів, рух факторних доходів, рух капіталу;
- б) рух товарів, рух послуг, рух доходу, рух поточних трансфертів, рух капіталу;
- в) рух товарів, рух послуг, рух доходу, рух капіталу.

ТЕМА 2. МІЖНАРОДНА ТОРГІВЛЯ ТА ТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА

Мета вивчення теми: проаналізувати торговельні відносини між країнами у сучасному господарстві, їх форми, наслідки та механізм функціонування; визначити вплив державного регулювання торговельних відносин на національну і міжнародну економіку в цілому.

План

1. Сутність та значення міжнародної торгівлі.
2. Теорії міжнародної торгівлі.
3. Основні форми й показники міжнародної торгівлі.
4. Основні напрями міжнародної торгівлі.
5. Міжнародна торговельна політика.
6. Місце України на світовому ринку товарів та послуг.

Основні поняття

Міжнародні товарні угоди	International commodity agreements
Міжнародна торгівля	International trade
Виробника	Producer surplus
Споживача	Consumer surplus
Міжгалузєва торгівля	Inter – industry trade
Світовий ринок	World market
Світова ціна	World price

Міжнародна рівновага	International equilibrium
Товар	Commodity good
Експорт	Export
Імпорт	Import
Товарні або чисті бартерні умови торгівлі	Commodity, net barter terms of trade
Дохідні умови торгівлі	Income terms of trade
Факторні умови торгівлі	Factor terms of trade
Ефект доходу	Income effect
Ефект заміщення	Substitution effect
Дохідність від умов торгівлі	Income terms of trade
Протекціонізм	Protectionism
Митний тариф	Customs tariff
Мито	Customs duty
Демпінг	Dumping
Квота	Quota
Ліцензування	Licensing
Світова торговельна організація (СТО)	World trade organization (WTO)

Практичне заняття

Питання для дискусії

1. Суперечності між положеннями класичної теорії торгівлі та негативними наслідками її лібералізації для країн, що розвиваються, і їх причини.
2. Розвиток зовнішньоторговельних відносин України: між протекціонізмом та лібералізацією.
3. Теорія співвідношення чинників виробництва і парадокс Леонтьєва.

Практичні завдання

1. Чи може рівноважна ціна на світовому ринку відрізнитися від рівноважних цін на цей же товар у кожній із країн, що беруть участь у торгівлі? Якщо так, то чи може внутрішня ціна в кожній із країн бути вище

від світової рівноважної ціни?

2. Чи означає наявність у країни X порівняльних переваг у виробництві якого-небудь товару, одночасну наявність у цієї країни й абсолютних переваг у виробництві цього товару?

У випадку, якщо країна X має У абсолютні переваги у виробництві якого-небудь товару, чи означає це, що країна має й порівняльні переваги в його виробництві? Обґрунтуйте свої відповіді.

3. Які з указаних далі факторів виробництва можна вважати надлишковими в Україні: землю, працю або капітал?

Обґрунтуйте свою відповідь. Спираючись на попередню відповідь, наведіть приклади трудомістких, капіталомістких товарів або товарів, виробництво яких вимагає значної забезпеченості землею, на виробництві котрих могла б спеціалізуватися Україна в міжнародному поділі праці.

4. Який вплив на економіку країни, що спеціалізується на імпорті сировини й експорті високотехнологічної продукції, мають наступні події:

а) періодичні урагани в Мексиканській затоці;

б) активна експансія на ринки промислово розвинених країн (ПРК) – виробників із Південно-Східної Азії;

в) координації зусиль країн ЄС, США і Японії на розробленні й масовому виробництві електромобілів;

г) уведення ембарго на поставку нафти із країн, що обвинувачуються в міжнародному тероризмі;

д) погані врожаї в регіонах світу, що спеціалізуються на поставці продовольства на світові ринки.

Інформація якого роду потрібна урядові для визначення економічних наслідків уведення імпортного тарифу на певну групу товарів?

Розрахуйте на основі даних, наведених у таблиці 1, показники зовнішньоторговельного обігу (ЗТО), сальдо торговельного балансу, експортну

квоту, ЗТО на душу населення за відповідними країнами. Отримані дані представте у вигляді таблиці 2. Проаналізуйте їх. Чому вартість світового імпорту перевищує вартість світового експорту?

Таблиця 1

Основні економічні показники провідних суб'єктів світового господарства, ум. од.

Економічні суб'єкти	Кількість країн	Населення		ВВП		Експорт		Імпорт		Експорт на душу населення	
		млн. чол.	%	млрд. дол.	%	млрд. дол.	%	млрд. дол.	%	дол.	%
ПРК	229	896	14,7	24145	57,1	4042	75,7	4379	67,3	4509	433,4
Країни "сімки"	7	699	11,5	14227	45,4	3018	47,7	3252	50,0	4318	415,2
США	1	275	4,6	9883	22	781	14,2	1258	19,3	2834	233,7
Японія	1	126	2,1	4677	7,3	479	7,0	380	5,8	3787	312
Німеччин	1	83	1,4	1870	4,6	550	8,6	503	8,0	6637	600
РК	125	4811	77,9	11595	37	2013	20,0	1880	28,9	418	40,2
Китай	1	1262	21,1	1080	11,6	249	3,7	225	3,5	197	16,3
Найменш розвинуті	440	644	10,6	596	1,9	57	0,9	38	0,6	88,5	8,5
ПК	228	373	6,7	718	2,29	271	4,2	259	4,0	725	69,8
Україна	1	39	0,8	32	0,1	15	0,23	14	0,2	296	28,5

Таблиця 2

Показники обсягу і результативності зовнішньої торгівлі

Економічні суб'єкти	ЗТО	Сальдо торговельного балансу	Екв.	ЗТОдн
ПРК				
РК				
ПК				

5. Розрахуйте на основі даних, наведених у таблиці 3, темпи зростання й темпи приросту експорту, імпорту і товарообігу країни. На підставі отриманих результатів заповніть таблицю 4. Проаналізуйте тенденції розвитку зовнішньоторговельної діяльності країни.

Таблиця 3

Динаміка зовнішньоторговельного товарообігу країни, ум.од.

Основні операції за суб'єктами	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Усього: експорт	14400,8	14572,3	16264,7	17957,1	23066,8
імпорт	17603,4	13956,0	15775,1	16976,8	23020,1
У тому числі країни СНД:					
експорт	7405	4497	4675	4377	6044,4
імпорт	11175	8039	8832	8968	11508,5
Інші країни:					
Європа: експорт	6995	10075	11589	13579	9147,4
імпорт	4655	4311	4981	5751	8165,6
Азія: експорт	2711	3437	3970	5067	5400,7
імпорт	668	832	970	1171	1971,2
Африка: експорт	210	731	877	1155	1250,3
імпорт	141	136	188	177	248,8
Америка: експорт	598	1217	1011	936	1219,2
імпорт	931	581	740	856	1072,2

Таблиця 4

Показники динаміки зовнішньої торгівлі

Основні операції	2016	2017	2018
Теми зростання:			
експорту			
імпорту			
ЗТО			
Темпи приросту:			
експорту			
імпорту			
ЗТО			

Самостійна робота

Програмні питання для самостійного вивчення

1. Теорії міжнародної торгівлі з боку попиту.
2. Торговельна політика країн, що розвиваються.
3. Світовий ринок послуг та його структура.
4. Міжнародна торгівля послугами, її державне регулювання.
5. Інтеграційні форми регулювання міжнародної торгівлі.
6. Тарифні методи протекціонізму.
7. Нетарифні методи протекціонізму та зовнішньоторговельної експансії.
8. Фінансові методи зовнішньоторговельної експансії.
9. Вплив вільної торгівлі на ефективність економіки і добробут суспільства.

Тематика рефератів та доповідей

1. Франчайзинг в Україні.
2. Торгівля України з країнами далекого зарубіжжя.
3. Теорії міжнародної торгівлі.
4. Інструменти міжнародної торговельної політики держави.
5. Розвиток зовнішньоторговельних зв'язків України на початку нового тисячоліття.
6. Проблеми та перспективи вступу України до СОТ. Теоретичні засади міжнародної інвестиційної діяльності.
7. Торговельна політика України по відношенню до країн СНД.

Питання для самодіагностики

1. Схарактеризуйте історичне місце та значення міжнародної торгівлі в процесі формування світового господарства.
2. Назвіть специфічні особливості міжнародної торгівлі.
3. Розкрийте місце й значення міжнародної торгівлі в розвитку

економіки.

4. У чому полягають особливості меркантилістського погляду на міжнародну торгівлю?
5. Порівняйте спільні сторони теоретичних поглядів меркантилістів та неомеркантилістів.
6. Чим відрізняються теорії абсолютних і порівняльних переваг у міжнародній торгівлі?
7. У чому полягає зв'язок між теорією співвідношення факторів виробництва, теорією вирівнювання цін та парадоксом Леонтьєва?
8. Розкрийте зміст теорій ефекту від масштабу П. Кругмана, внутрішньогалузевої міжнародної спеціалізації Б. Балласи, життєвого циклу товару, конкурентних переваг, подібності країн.
9. Наведіть характеристику якісних відмінностей між товаром та послугою.
10. За якими показниками характеризують зовнішню торгівлю?
11. Дайте характеристику змін у світових товарних потоках у другій половині ХХ сторіччя та розкрийте їх чинники.
12. Поясніть особливості світового ринку послуг.
13. Яку загрозу спричиняє лібералізація зовнішньоторговельних відносин для країн, що розвиваються?
14. Наведіть причини протекціоністського втручання держави в зовнішньоторговельні відносини.
15. Розкрийте сутність тарифних та нетарифних методів державного регулювання зовнішньої торгівлі.
16. Схарактеризуйте основні інструменти державного регулювання міжнародної торгівлі.
17. Розкрийте структуру експорту та імпорту України.
18. Схарактеризуйте чинники, що стримують зростання експортного потенціалу України.

19. Наведіть стратегічні напрями зовнішньоторговельної політики України.

20. Які заходи державної політики використовуються для обмеження доступу іноземних послуг на внутрішній ринок країни, що імпортує?

Тести

1. Принцип порівняльних переваг уперше сформулювали:

- а) Томас Мальтус;
- б) Альфред Маршалл;
- в) Олександр Григор'єв;
- г) Давид Рікардо;
- д) Наталія Даниленко;
- е) Адам Сміт;
- є) Майкл Портер;
- ж) Елі Хекшер та Бертіл Олін.

2. Теорію абсолютних переваг уперше сформулювали:

- а) Томас Мальтус;
- б) Альфред Маршалл;
- в) Василь Козик;
- г) Давид Рікардо;
- д) Андрій Босак;
- е) Адам Сміт;
- є) Майкл Портер;
- ж) Елі Хекшер та Бертіл Олін.

3. Теорію конкурентних переваг уперше сформулювали:

- а) Томас Мальтус;
- б) Альфред Маршалл;
- в) Олег Кузьмін;
- г) Давид Рікардо;

- д) Людмила Пайкова;
- е) Адам Сміт;
- є) Майкл Портер;
- ж) Елі Хекшер та Бертін Олін.

4. Теорію співвідношення факторів виробництва вперше сформулювали:

- а) Томас Мальтус;
- б) Альфред Маршалл;
- в) Олег Кузьмін;
- г) Давид Рікардо;
- д) Василь Козик;
- е) Адам Сміт;
- є) Майкл Портер;
- ж) Елі Хекшер та Бертін Олін.

5. Яку з наведених передумов не взяв до уваги Д. Рікардо, розробляючи теорію відносних переваг:

- а) рішення про спеціалізацію приймається з урахуванням транспортних витрат;
- б) попит і пропозиція на товар абсолютно еластичні;
- в) фактори виробництва мобільні;
- г) в обміні беруть участь два товари, що виготовляються у двох різних країнах?

6. Теорія абсолютних переваг стверджує, що:

- а) країна спеціалізується на виробництві тих товарів, за якими вона має менші витрати, ніж інша країна;
- б) спеціалізація кожної країни на виробництві "свого" товару збільшує світовий продукт;
- в) вигравш від спеціалізації отримують усі країни;
- г) усі відповіді правильні;

д) усі відповіді неправильні.

7. Відмінність теорії відносних переваг від теорії абсолютних переваг у тому, що:

а) перша довела вигідність торгівлі навіть між не зіставними за рівнем розвитку країнами;

б) першу можна застосувати тільки до розвинутих країн, а другу – до всіх інших країн;

в) перша не дістала такого широкого визнання, як друга;

г) друга була науково неспроможною;

д) немає правильної відповіді.

8. Недоліком класичних теорій міжнародної торгівлі є:

а) нереалістичність вихідних передумов моделей;

б) аналіз торгівлі в статиці, а не в динаміці;

в) неможливість пояснити швидке економічне зростання деяких країн, що розвиваються, всупереч спеціалізації відповідно до відносних переваг;

г) усі відповіді правильні;

д) усі відповіді неправильні.

9. Теорема Хекшера – Оліна:

а) стверджує, що експорт товарів – це експорт факторів виробництва в завуальованій формі;

б) заперечує класичні теорії зовнішньої торгівлі;

в) пояснює зростання внутрішньофірмової торгівлі в середині ТНК;

г) була підтримана і розвинута В. Леонт'євим;

д) немає правильної відповіді.

10. Парадокс Леонт'єва:

а) стверджує, що міжнародна торгівля між країнами, які подібні за економічним станом, не вигідна;

б) ставить під сумнів теорію Хекшера – Оліна;

в) заперечує теорію абсолютних переваг;

- г) усі відповіді правильні;
- д) ваш варіант.

11. Теорія міжнародного життєвого циклу товару:

- а) пояснює невідповідність структури експорту і структури факторів виробництва експортних товарів;
- б) характеризує зовнішню торгівлю у світовій економіці під кутом зору внутрішньофірмової торгівлі ТНК;
- в) є частиною неокласичних концепцій зовнішньої торгівлі;
- г) стверджує, що однаковий життєвий цикл характеризує всю зовнішню торгівлю товарами у світовій економіці;
- д) немає правильної відповіді.

12. Відмова від неокласичних теорій, які пояснювали міжнародну торгівлю, була викликана:

- а) переважним зростанням торгівлі в середині ТНК;
- б) більш швидким темпом зростання торгівлі між розвинутими країнами, ніж між ними і країнами, що розвиваються;
- в) інтенсивним зростанням внутрішньогалузевої торгівлі країнами з однаковим рівнем розвитку;
- г) усі відповіді правильні.

13. Зростання частки вартості двигунів у вартості готового автомобіля за умови, що імпортне мито на готові автомобілі становить 20%, а на двигуни – 30%, приведе:

- а) до зростання рівня ефективності тарифу на автомобілі;
- б) зменшення рівня ефективності тарифу на автомобілі;
- в) зростання рівня ефективності тарифу на двигуни.

14. Уведення тарифу на імпорт пшениці в малій країні приведе:

- а) до зростання світових цін на пшеницю;
- б) падіння світових цін на пшеницю;
- в) не вплине на рівень світової ціни на пшеницю.

15. Уведення тарифу на імпорт пшениці у великій країні приведе:

- а) до зростання світових цін на пшеницю;
- б) падіння світових цін на пшеницю;
- в) не вплине на рівень світової ціни на пшеницю.

16. Компенсаційне мито – це:

- а) захід у відповідь на тариф, який застосував торговий партнер;
- б) податок, уведений проти напливу субсидування закордонного експорту;
- в) захід у відповідь на демпінг.

17. Якщо уряд установив розмір мита в 10% митної вартості товару, то таке мито називається:

- а) адвалорне;
- б) специфічне;
- в) номінальне;
- г) комбіноване;
- д) сезонне;
- е) ефективне;
- є) преференційне;
- ж) правильні відповіді **а і в**.

18. Тарифна ескалація – це:

- а) збільшення рівня середньозваженого імпортного тарифу в міру поглиблення міжнародної торгівлі країни;
- б) збільшення рівня митного оподаткування товарів у міру зростання ступеня їх обробки;
- в) перелік податкових ставок, які розташовані в порядку збільшення;
- г) постійне взаємне підвищення ставок митних тарифів двох країн, котрі почали торгову війну одна з одною;
- д) усі відповіді неправильні.

ТЕМА 3. МІЖНАРОДНІ ІНВЕСТИЦІЇ

Мета вивчення теми: розглянути механізми вилучення з обігу частини національного капіталу і включення його у виробничий процес в інших країнах.

План

1. Міжнародний рух капіталів та його форми.
2. Сутність і характер міжнародних інвестицій.
3. Теоретичні засади міжнародної інвестиційної діяльності.
4. Прямі та портфельні закордонні інвестиції і їх чинники.
5. Проблеми та перспективи розвитку міжнародної інвестиційної діяльності в Україні.

Основні поняття

Прямі іноземні інвестиції	Foreign direct investments
Прямий інвестор	Direct investor
Підприємство з іноземними інвестиціями	Direct investment enterprise
Портфельні інвестиції	Portfolio investments
Дочірні компанії	Subsidiary
Асоційовані компанії	Associate
Філія	Branch
Міжнародна корпорація	International corporation
Транснаціональна корпорація	Transnational corporation
Акціонерні цінні папери	Equity securities
Боргові цінні папери	Debt securities
Облігація	Bond
Казначейські векселі	Treasury bills
Депозитні сертифікати	Certificates of deposit
Акції	Equities, stocks, shares
Опціон	Option
Ф'ючерс	Futures
Процентна ставка	Interest rate

Практичне заняття

Питання для дискусії

1. Теорія життєвого циклу торгівлі та інвестицій і проблеми подолання технологічної відсталості країн, що розвиваються.
2. Чи завжди в сучасних міжнародних економічних відносинах баланс руху товарів та послуг відповідає балансу руху капіталів?
3. Позитивні й негативні результати портфельних іноземних інвестицій промислово розвинутих країн у країни, що розвиваються.

Практичні завдання

1. Хто з указаних економічних агентів вибере прями, а хто – портфельні інвестиції:
 - пенсійний фонд;
 - фінансово-промислова група;
 - виробнича фірма;
 - інвестиційний фонд;
 - державні підприємницькі структури;
 - банк;
 - приватна особа?
2. Вітчизняна компанія розглядає можливість інвестицій, які дають протягом трьох років відповідно такі грошові потоки: 1000 дол., 4000 дол., 5000 дол. Початкові інвестиції становлять 7650 дол. Куди вигідніше направити інвестиції, якщо гранична процентна ставка в середині країни становить 10%, а за рубежом – 12%?

Самостійна робота

Програмні питання для самостійного вивчення

1. Лібералізація міжнародних ринків капіталу.

2. Теоретичні засади міжнародного руху капіталу.
3. Портфельні іноземні інвестиції.

Тематика рефератів та доповідей

1. Іноземні інвестиції в Україні: проблеми та шляхи розв'язання.
2. Форми прямих іноземних інвестицій.

Питання для самодіагностики

1. Основні форми руху чинників виробництва.
2. Дайте визначення поняття "міжнародні інвестиції".
3. Схарактеризуйте економічні чинники міжнародного руху капіталу.
4. Розкрийте зміст класичної теорії міжнародних інвестицій.
5. Назвіть і схарактеризуйте основні етапи інвестиційної діяльності в теорії життєвого циклу торгівлі та інвестицій Р. Вернена.
6. Розкрийте зміст правила Л. Вальраса.
7. Дайте визначення прямих іноземних інвестицій.
8. Які чинники впливають на обсяги прямих іноземних інвестицій?
9. Назвіть чинники, що впливають на інвестиційну активність.
10. Схарактеризуйте форми прямих іноземних інвестицій.
11. Покажіть можливі наслідки прямих іноземних інвестицій для країн, що розвиваються.
12. Схарактеризуйте форми портфельних інвестицій.
13. Які особливості господарського комплексу України перешкоджають розвитку прямого іноземного інвестування в Україні?

Тести

1. У 70–80-их роках латиноамериканські країни активно брали позики, що призвело до боргової кризи. Водночас країни Південно-Східної Азії активно інвестували свій капітал, що дало їм змогу зробити економічний ривок. Під кутом зору теорії міжчасової торгівлі:

- а) латиноамериканські країни робили ставку на поточне споживання, а країни Південно-Східної Азії – на майбутнє споживання;
- б) латиноамериканські країни робили ставку на майбутнє споживання, а країни Південно-Східної Азії – на поточне споживання;
- в) обидві групи країн робили ставку на поточне споживання;
- г) обидві групи країн робили ставку на майбутнє споживання?

2. У 70 – 80-их роках латиноамериканські країни активно брали позики, що призвело до боргової кризи. Водночас країни Південно-Східної Азії активно інвестували свій капітал, що дало їм змогу зробити економічний ривок. Під кутом зору теорії міжчасової торгівлі:

- а) реальна процентна ставка за міжнародними позиками для країн Латинської Америки буде нижчою, ніж для країн Південно-Східної Азії;
- б) реальна процентна ставка за міжнародними позиками для країн Латинської Америки буде вищою, ніж для країн Південно-Східної Азії;
- в) реальна процентна ставка за міжнародними позиками для обох груп країн буде однаковою?

3. У 70–80-их роках латиноамериканські країни активно брали позики, що призвело до боргової кризи. Водночас країни Південно-Східної Азії активно інвестували свій капітал, що дало їм змогу зробити економічний ривок. Під кутом зору теорії міжчасової торгівлі:

- а) обидві групи країн імпортуватимуть товари поточного споживання;
- б) країни Латинської Америки експортуватимуть товари майбутнього споживання, а країни Південно-Східної Азії імпортуватимуть товари поточного споживання;
- в) країни Латинської Америки експортуватимуть товари поточного споживання, а країни Південно-Східної Азії імпортуватимуть товари майбутнього споживання?

4. Компанія ІВМ продає в Україну комп'ютери та комплектуючі для їх складання на місцевих підприємствах. Україна запроваджує високе

імпортне мито на ввезення готової продукції ІВМ, щоб захистити українські складальні підприємства, і різко збільшує податок на прибуток іноземних компаній. Що може зробити ІВМ, щоб не віддати частку українського ринку місцевим конкурентам:

- а) шляхом прямого інвестування створити свою філію в Україні;
- б) припинити поставки комплектуючих на українські підприємства;
- в) застосувати трансфертні ціни;
- г) усі відповіді правильні?

5. ІВМ продає комплектуючі для складання й готові комп'ютери в Україну. Україна запроваджує високе імпортне мито на ввезення зібраних комп'ютерів ІВМ, щоб захистити українських виробників, і різко збільшує податок на прибуток іноземних компаній. Що може зробити ІВМ, щоб скоротити обсяг податків на прибуток, які виплачуються в Україні:

- а) викупити в Україні частину підприємств-конкурентів та застосувати занижені трансфертні ціни на поставки комплектуючих для цих підприємств;
- б) створити в Україні свою філію і застосувати завищені трансфертні ціни на поставки комплектуючих для цієї філії;
- в) створити в Україні СП та застосувати занижені трансфертні ціни на поставки комплектуючих?

6. ІВМ вирішила здійснити прямі інвестиції у підприємства комп'ютерної промисловості України. Як найефективніше ІВМ може гарантувати цілісність своїх активів в Україні:

- а) застрахувати свої інвестиції в західній страховій компанії;
- б) застрахувати свої інвестиції в українській страховій компанії;
- в) отримати урядові гарантії?

7. До "інших" інвестицій не належать:

- а) ввезення готівкової іноземної валюти;
- б) розміщення єврооблігацій;

- в) розміщення валютного експортного виторгу в іноземному банку;
- г) залучення стабілізаційного кредиту МВФ.

8. Причина бурхливого розвитку ринку портфельних інвестицій у 90-ті роки:

- а) швидке економічне зростання країн Південно-Східної Азії;
- б) швидке зростання ринку фінансових деривативів;
- в) конкуренція країн, де розвивається капіталізм за умови залучення фінансових ресурсів Заходу;
- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді неправильні.

9. Позитивна роль інвестицій для країни, що приймає, полягає в тому, що:

- а) вони зменшують надмірно завищений курс національної валюти;
- б) знижують інфляцію в країні;
- в) скорочують надмірну зайнятість;
- г) поліпшують стан платіжного балансу;
- д) усі відповіді неправильні.

10. Яка з причин спонукає країну А здійснювати прямі зарубіжні інвестиції (ПЗІ) в країну Б:

- а) високий рівень оплати праці в країні Б;
- б) значний рівень митного оподаткування в країні Б;
- в) високе безробіття в країні А;
- г) велика ставка процента в країні Б;
- д) правильні відповіді б) та г)?

11. Яку угоду можна назвати формою ПЗІ:

- а) переказ турецькими робітниками заробітної плати з України на батьківщину;
- б) увезення українськими банками готівкових доларів;
- в) розміщення українським урядом облігаційної позики на євроборсах;
- г) купівля "Славутичем" російського приватизованого підприємства;

д) купівля Національним банком України доларів США на валютному ринку?

12. Що з переліченого нижче вплине на рішення про ПЗІ:

- а) прагнення досягти позитивного ефекту масштабу;
- б) використання переваг у міжнародному маркетингу;
- в) прагнення забезпечити доступ до природних ресурсів;
- г) технологічне лідерство;
- д) усе перелічене?

13. Транснаціональна компанія вирішила збільшити частку свого капіталу на закордонному підприємстві з 45 до 55 %. Це підприємство відносно ТНК буде називатися:

- а) філія;
- б) дочірнє підприємство;
- в) асоційована компанія;
- г) підрозділ;
- д) холдингова компанія.

14. Рух факторів виробництва під кутом зору теорії порівняльних переваг приводить:

- а) до більшого зростання сукупного виробництва;
- б) спаду сукупного виробництва порівняно з міжнародною торгівлею;
- в) зменшення міжнародних резервів;
- г) збільшення ВВП.

15. Яка теорія міжнародної торгівлі стверджує, що вирівнювання цін на фактори виробництва відбувається в країнах, які торгують між собою:

- а) теорія Рікардо;
- б) теорія Хекшера – Оліна;
- в) теорія Майкла Портера;
- г) усі відповіді правильні;
- д) немає правильної відповіді?

ТЕМА 4. МІЖНАРОДНИЙ КРЕДИТ

Мета вивчення теми: дослідити механізм міжнародного переміщення фінансових вимог між кредиторами і дебіторами різних країн.

План

1. Міжнародний кредит як елемент міжнародного ринку позичкових капіталів.
2. Основні форми міжнародного кредиту.
3. Світова криза заборгованості та розвиток міжнародного кредитування в сучасних умовах.
4. Міжнародні валютно-кредитні організації.
5. Місце та роль України на міжнародному ринку позичкового капіталу.

Основні поняття

Міжнародне позичання та кредитування	International borrowing and lending
Кредити	Credits
Торговельні кредити	Trade credits
Позики	Loans
Міжчасова торгівля	Inter-temporal trade
Депозити	Deposits
Інші активи і пасиви	Other assets and liabilities
Зворотне викуплення боргових зобов'язань	Buy-back

Практичне заняття

Питання для дискусії

1. Інвестиційні та кредитні відносини: загальне й особливе.

2. Вихід із світової кризи заборгованості полягає в наданні позичальником застави кредитору. Чи згодні Ви із цим?

3. Головну роль у забезпеченні економічного розвитку повинно відігравати не зовнішнє фінансування, а внутрішні ресурси та зважена економічна політика. Висловіть свою думку з приводу цього висновку Всесвітнього банку.

4. Криза світової заборгованості спричиняє депресивний стан економіки більшості країн-боржників. Які є реальні можливості для цих країн запобігти власному банкрутству?

5. Для України частка боргу у ВВП сьогодні не перевищує 50%. Але спостерігається стійка тенденція до її зростання. Вважається, що заборгованість досягла критичного рівня, коли частка боргу у ВВП становить 60%. Визначте, виходячи із цього, яку з програм подолання кризи заборгованості доцільніше проводити українському уряду?

Практичні завдання

1. У якій із перерахованих країн і чому населення виявляється більш схильним до поточного, а в якій до відкладеного споживання:

- а) Саудівська Аравія;
- б) США;
- в) Японія;
- г) Угорщина;
- д) Ефіопія?

2. Чи згодні Ви із твердженням, що зняття обмежень на шляху міжнародного переміщення капіталів неминуче веде до прискорення темпів економічного зростання всіх країн, задіяних у цих процесах? Обґрунтуйте свою відповідь.

3. Із погляду теорії міжчасової торгівлі поясніть довгострокові

наслідки пріоритетного інтересу країн Латинської Америки до міжнародних

кредитів, а країн Південно-Східної Азії до міжнародних інвестицій:

а) в якому випадку наголос було поставлено на поточному, а в якому на відкладеному споживанні;

б) для якої групи країн реальна процентна ставка за міжнародними запозиченнями виявилася вище;

в) яким чином, швидше за все, розподілиться експорт та імпорт цих країн між товарами поточного й відкладеного споживання;

г) чи можна назвати інші причини, через які міжнародні запозичення країнам Латинської Америки будуть надаватися за більш високими відсотками, ніж країнам Південно-Східної Азії?

4. Одна країна володіє 4,5 млрд.дол. капіталу, інша – 2 млрд.дол. У країнах установилися процентні ставки відповідно на рівні 3 та 8%. З'ясуйте напрямок руху капіталу після зняття обмежень.

5. Припустимо, що між країнами А і В здійснюється вільна міграція капіталу. Номінальна процентна ставка за внутрішніми кредитами у країні А становить 14%, а у країні В – 9%. Рівень інфляції відповідно дорівнює 8 і 3%. В якому напрямку буде мігрувати капітал? Як зміняться напрямки руху капіталу, якщо рівень інфляції у країні А зменшиться до 5%?

Самостійна робота

Програмні питання для самостійного вивчення

1. Міжнародний кредит. Реальна процентна ставка.
2. Інструменти міжнародного кредитування.
3. Оцінка обсягів міжнародного кредитування.
4. Негативні наслідки політики стабілізації МВФ та напрями її перегляду наприкінці 90-х рр.

5. Міжнародне кредитування, стабілізація та реформи в країнах, що розвиваються.

Тематика рефератів та доповідей

1. Міжнародна мобільність чинників виробництва та її форми.
2. Міжчасова торгівля як передумова міжнародного кредитування.
3. Форми міжнародного кредитування.

Питання для самодіагностики

1. У чому полягає відмінність міжнародного кредиту від міжнародних інвестицій?
2. Назвіть особливості міжнародного кредиту як форми міжчасової торгівлі.
3. Перелічіть чинники, які впливають на вибір міжчасових пріоритетів у міжнародному кредитуванні.
4. Назвіть та схарактеризуйте основні функції міжнародного кредиту.
5. Які форми кредитування застосовуються в міжнародних кредитних відносинах?
6. Назвіть та розкрийте передумови виникнення й особливості сучасних форм міжнародного кредитування.
7. Які країни належать до основних кредиторів?
8. Назвіть країни, що належать до основних одержувачів кредитів на світовому ринкові кредитного капіталу.
9. Назвіть передумови виникнення світової кризи заборгованості.
10. У чому полягає принципова особливість міжнародного кредиту та як вона позначається на відносинах між кредитором і позичальником?
11. Схарактеризуйте динаміку й причини зростання зовнішнього боргу України та причини, що зумовили цей процес.
12. Розкрийте структуру зовнішньої заборгованості України.

Тести

1. Який із наведених способів передачі коштів не є інструментом міжнародного кредитування:

- а) розміщення коштів на депозитах;
- б) міжнародні трансферти;
- в) торгові кредити;
- г) міжнародні позики?

2. За об'єктами кредитування міжнародний кредит виступає у двох таких формах:

- а) товарній;
- б) грошовій;
- в) валютній;
- г) довгостроковій;
- д) правильні відповіді а, б;
- е) усі відповіді правильні.

3. За джерелами у структурі міжнародного зовнішнього фінансування вирізняють такі кошти:

- а) офіційні;
- б) державні;
- в) приватні;
- г) правильні відповіді а, б.

4. За видами зовнішньоекономічної діяльності кредити поділяються на:

- а) офіційні;
- б) державні;
- в) приватні;
- г) комерційні.

5. За призначенням міжнародні кредити можна поділити на:

- а) офіційні;
- б) державні;
- в) продуктивні;
- г) непродуктивні;
- д) правильні відповіді а, б;
- е) правильні відповіді в, г.

ТЕМА 5. МІЖНАРОДНИЙ РУХ ТЕХНОЛОГІЙ

Мета вивчення теми: розглянути міжнародний рух технологій, його форми і напрями.

План

1. Міжнародний рух технологій як особлива форма міжнародних економічних відносин.
2. Основні напрями міжнародного руху технологій.
3. Форми міжнародного трансферту технологій та правового захисту інновацій.
4. Україна на міжнародному ринку технологій.

Основні поняття

Ліцензія	Licence
Інжиніринг	Engineering
Патенти	Patent
Товарний знак	Trade mark
Ноу-хау	Know-how

Практичне заняття

Питання для дискусії

1. Перспективи участі України на міжнародному ринку технологій.
2. Прямі іноземні інвестиції як форма запозичення нових технологій: плюси і мінуси.
3. Відродження науково-технологічного потенціалу України: реальність чи утопія?

Практичні завдання

1. Наведіть приклади технічних удосконалень, які можна віднести до нейтрального, працевзберігаючого й капіталозберігаючого типів технічного прогресу.

2. Промислово розвинені країни виступають конкурентами в міжнародній торгівлі. Чому тоді основні потоки міжнародного руху технологій здійснюються між цими країнами?

3. Який тип технологічного прогресу, швидше за все, буде переважати в наступних країнах і відповідно найбільшим потенціалом в удосконаленні яких технологій володіють такі країни:

- а) США;
- б) Японія;
- в) Україна;
- г) Угорщина;
- д) Китай?

4. В яких випадках розробник технології віддасть перевагу паушальному платежу, а в яких – роялті:

- а) при поставках комплектів устаткування, що представляють технологічне нововведення;
- б) при наданні права на виготовлення й реалізацію певних товарів;
- в) у випадку, коли ліцензіат прагне уникнути контролю з боку

ліцензіара над майбутнім використанням технології;

г) при існуванні побоювань відносно можливості переказу періодичних платежів за кордон?

5. „Із погляду можливості встановлення прав власності на знання у сфері науки й техніки США і країни ЄС повинні були б зажадати, щоб на протипагу концентрації на прикладному використанні наукових знань Японія витратила більше коштів на проведення фундаментальних досліджень”. Прокоментуйте це висловлювання.

Самостійна робота

Програмні питання для самостійного вивчення

1. Міжнародна науково-технічна політика.
2. Кластерна інноваційна модель розвитку економіки.
3. Міжнародні організації у сфері обміну інноваційними технологіями та захисту прав власності на них.

Тематика рефератів та доповідей

1. Світова криза заборгованості та її наслідки для країн, що розвиваються. Міжнародні організації у сфері науково-технічного співробітництва.
2. Міжнародний рух технологій.
3. Форми правового захисту технологій.

Питання для самодіагностики

1. Дайте визначення поняття „технологія” й схарактеризуйте її складові.
2. Розкрийте і схарактеризуйте інституціональні елементи світового ринку технологій.

3. Які фактори зумовлюють особливості технології як об'єкта економічних операцій?
4. Назвіть та схарактеризуйте рівні міжнародного руху технологій.
5. Які напрями міжнародного руху технологій Ви знаєте?
6. У чому полягають особливості та які основні форми міжнародної технічної допомоги?
7. Які форми правового захисту міжнародного руху технологій Ви знаєте?
8. Розкрийте основні напрями вдосконалення міжнародного технологічного обміну.
9. Назвіть фактори, які сприяють активізації процесів міжнародного обміну технологіями.
10. Розкрийте та схарактеризуйте інституційні елементи світового ринку технологій.
11. Які форми правового захисту міжнародного руху технологій Ви знаєте?
12. Що являє собою міжнародна технічна допомога?
13. Схарактеризуйте передумови і ступінь участі України на міжнародному ринку технологій.

Тести

1. Концентрація на розробленні й торгівлі технологією в кількох дуже вузьких галузях виробництва має бути стратегією технологічного розвитку:
 - а) індустриальних країн;
 - б) країн, що розвиваються;
 - в) країн із перехідною економікою;
 - г) усі відповіді правильні.
2. Технологія порівняно з іншими факторами виробництва:

- а) має більшу міжнародну мобільність;
- б) має меншу міжнародну мобільність;
- в) є стабільним фактором виробництва;
- г) усі відповіді правильні.

3. За впливом на зміну співвідношення цін на працю і капітал НТП можна поділити:

- а) на ресурсозберігаючий, факторозберігаючий, нейтральний;
- б) нейтральний, трудомісткий, капіталомісткий;
- в) нейтральний, працевзберігаючий, капіталозберігаючий.

4. Якщо міжнародної торгівлі немає, то будь-який тип НТП приводить до:

- а) зростання обсягу виробництва трудомістких товарів;
- б) зростання обсягу виробництва;
- в) збільшення обсягу виробництва капіталомістких товарів;
- г) усі відповіді правильні.

5. Якщо міжнародна торгівля зростає такими самими темпами, як виробництво, то вплив технічного прогресу на збільшення виробництва:

- а) нейтральний;
- б) позитивний;
- в) негативний;
- г) відсутній.

6. Якщо міжнародна торгівля зростає швидше, ніж виробництво, то вплив технічного прогресу на збільшення виробництва:

- а) нейтральний;
- б) позитивний;
- в) негативний;
- г) відсутній.

7. Якщо міжнародна торгівля зростає повільніше, ніж виробництво, то вплив технічного прогресу на збільшення виробництва:

- а) нейтральний;

- б) позитивний;
- в) негативний;
- г) відсутній.

8. Якщо міжнародна торгівля зростає такими ж темпами, як споживання, то збільшення споживання в результаті технічного прогресу впливає на міжнародну торгівлю:

- а) нейтрально,
- б) позитивно;
- в) негативно;
- г) ніяк не впливає.

9. Якщо міжнародна торгівля зростає швидше, ніж споживання, то збільшення споживання в результаті технічного прогресу впливає на міжнародну торгівлю:

- а) нейтрально;
- б) позитивно;
- в) негативно;
- г) ніяк не впливає.

10. Якщо міжнародна торгівля зростає повільніше, ніж споживання, то збільшення споживання в результаті технічного прогресу впливає на міжнародну торгівлю:

- а) нейтрально;
- б) позитивно;
- в) негативно;
- г) ніяк не впливає.

11. Якщо виробництво експортних товарів зростає швидше, ніж виробництво замінників імпорту, то збільшення виробництва в результаті технічного прогресу впливає на міжнародну торгівлю:

- а) нейтрально;
- б) позитивно;

- в) негативно;
- г) ніяк не впливає.

12. Якщо споживання імпортованих товарів зростає швидше, ніж споживання експортних товарів, то збільшення споживання в результаті технічного прогресу впливає на міжнародну торгівлю:

- а) нейтрально;
- б) позитивно;
- в) негативно;
- г) ніяк не впливає.

ТЕМА 6. МІЖНАРОДНА ТРУДОВА МІГРАЦІЯ

Мета вивчення теми: показати причини, масштаби і наслідки міграції робочої сили та її вплив на добробут окремих країн, а також світу в цілому.

План

1. Сутність, структура та особливості формування міжнародного ринку праці.
2. Сучасний світовий ринок праці.
3. Економічні наслідки міграції.
4. Регулювання міжнародних міграційних процесів.
5. Інтеграція України в міждержавний обмін робочою силою.

Основні поняття

Міграція робочої сили	Labor force migration
Імміграція	Immigration
Еміграція	Emigration

Міграційне сальдо	Net migration
Реєміграція	Reemigration

Практичне заняття

Питання для дискусії

1. Північна Америка як напрям міжнародної міграції робочої сили XVI–XX ст. Напрямок постійний, форми і причини різні.
2. Вплив міграції на ринок праці: позитивні та негативні наслідки.
3. Економічні наслідки значної міграції робочої сили для України: оптимістичний та песимістичний погляд.

Практичні завдання

1. Які з наступних заходів уряду США більшою мірою позначаються на динаміці та якісних характеристиках міжнародної міграції:
 - а) жорсткість правил в'їзду в країну;
 - б) жорсткість правил виїзду із країни;
 - в) проведення заходів щодо забезпечення національної й географічної диверсифікованості потоків мігрантів;
 - г) здійснення програм надання грантів на навчання у ВНЗ США студентів із країн, що розвиваються, і країн із перехідною економікою;
 - д) надання економічної допомоги країнам, що розвиваються?
2. Припустимо, що для виробництва автомобілів на українському й німецькому підприємствах використовуються два фактори виробництва – праця та капітал. Граничний продукт одного робітника дорівнює 20. Залучення додаткового працівника призводить до скорочення граничного продукту на одиницю. Для випуску однакової кількості автомобілів на підприємствах залучається відповідно 15 і 5 працівників. Визначте:
 - а) граничний продукт праці на кожному з підприємств;

- б) потенційний рівень заробітної плати на обох підприємствах;
- в) напрям міграції робочої сили;
- г) потенційні масштаби міграції;
- д) умови припинення міграції.

3. Як впливає еміграція робочої сили на:

- а) сукупний внутрішній дохід у країні еміграції;
- б) середній рівень заробітної плати в стані імміграції;
- в) сукупні видатки в країні еміграції;
- г) динаміку формування й витрати соціальних фондів у країні еміграції;
- д) технічний прогрес в обох країнах?

Самостійна робота

Програмні питання для самостійного вивчення

1. Кількісні та якісні характеристики міжнародного ринку праці і світових трудових ресурсів.
2. Стимулювання рееміграції.
3. Глобальні наслідки міжнародної міграції робочої сили.

Тематика рефератів та доповідей

1. Історичні етапи розвитку міжнародної міграції робочої сили.
2. Основні сегменти сучасного міжнародного ринку робочої сили.
3. Економічні наслідки міжнародної міграції робочої сили для України.

Питання для самодіагностики

1. Дайте визначення поняття "робоча сила".
2. У чому полягають особливості робочої сили як товару на міжнародному ринку чинників виробництва?

3. Назвіть фактори міграції робочої сили.
4. Дайте визначення понять "еміграція", "імміграція", "постійна міграція", "тимчасова міграція", "нелегальна міграція".
5. Розкрийте сутність основних етапів міжнародної міграції робочої сили.
6. У чому полягають особливості сучасного міжнародного ринку праці?
7. Назвіть та схарактеризуйте основні сегменти міжнародного ринку робочої сили.
8. Розкрийте основні потоки і центри міжнародної трудової міграції.
9. Схарактеризуйте наслідки еміграції та міграції робочої сили для окремих суб'єктів ринкових відносин.
10. Схарактеризуйте економічні наслідки міграційних процесів для країни, що приймає, і країни еміграції.
11. Назвіть неекономічні наслідки міжнародної міграції робочої сили.
12. Назвіть національні та міжнародні організації, що займаються проблемами регулювання міжнародних потоків робочої сили і дотримання прав мігрантів.
13. Схарактеризуйте особливості правового статусу мігрантів.
14. Які економічні чинники спричинили посилення міграційних процесів у сучасній Україні?
15. Назвіть економічні наслідки еміграції робочої сили для української економіки.

Тести

1. Як впливає імміграція в малу країну на рівень середньої заробітної плати в моделі специфічних факторів виробництва:
 - а) середня заробітна плата зростає;
 - б) середня заробітна плата зменшиться;

в) середня заробітна плата залишиться незмінною;

г) усі відповіді правильні?

2. Як впливає імміграція в малу країну на перерозподіл доходів у малій країні в моделі специфічних факторів виробництва:

а) зростуть податки на доходи робітників-нерезидентів, а оподаткування власників капіталу та землі зменшиться;

б) збільшаться податки на доходи робітників-нерезидентів і власників капіталу, а оподаткування власників землі зменшиться;

в) зросте податок на доходи власників землі й капіталу, причому ці додаткові надходження використовуватимуться для надання компенсації місцевим робітникам;

г) усі відповіді правильні?

3. Як впливає імміграція в малу країну на зміну умов торгівлі малої країни в моделі специфічних факторів виробництва:

а) обсяги зовнішньої торгівлі зростуть;

б) обсяги зовнішньої торгівлі збільшаться за умови одночасного здешевлення інших факторів виробництва;

в) обсяги зовнішньої торгівлі зменшаться;

г) ніяк не вплине?

4. За моделлю факторів виробництва Хекшера – Оліна імміграція впливатиме на виробництво трудомісткого та капіталомісткого товарів у країні, що приймає, таким чином:

а) виробництво трудомісткого товару зменшиться, а виробництво капіталомісткого товару збільшиться;

б) виробництво трудомісткого товару зросте, а виробництво капіталомісткого товару зменшиться;

в) якщо праця є мобільним фактором, то виробництво обох товарів збільшиться;

г) усі відповіді правильні.

5. За моделлю специфічних факторів виробництва імміграція впливатиме на виробництво трудомісткого та капіталомісткого товарів у країні, що приймає, таким чином:

- а) виробництво трудомісткого товару зменшиться, а виробництво капіталомісткого товару зросте;
- б) виробництво трудомісткого товару збільшиться, а виробництво капіталомісткого товару зменшиться;
- в) якщо праця є мобільним фактором, то виробництво обох товарів зросте;
- г) усі відповіді правильні.

6. Уряду ФРН вигідно стимулювати імміграцію, тому що:

- а) іммігранти скорочують безробіття;
- б) іммігранти приносять технологічні знання, яких не вистачає;
- в) обидві відповіді правильні;
- г) обидві відповіді неправильні.

7. Уряду Сомалі вигідно стимулювати еміграцію, тому що:

- а) емігранти повернуться збагачені знаннями і капіталом;
- б) емігранти будуть переказувати трансферти на батьківщину й забезпечувати життя родичів;
- в) емігранти скорочують безробіття в країні;
- г) усі відповіді правильні.

8. Неокласичне тлумачення міжнародної міграції:

- а) кожна людина отримує і споживає граничний продукт своєї праці, отже, еміграція приводить до зростання добробуту країни, що приймає. При цьому економічний стан країни-донора не погіршується;
- б) є можливість погіршення економічного стану країн-експортерів робочої сили, особливо внаслідок виїзду висококваліфікованих фахівців;
- в) акумуляцію людського капіталу слід досліджувати як ендогенний фактор економічного зростання країни.
- г) усі відповіді правильні.

9. Неокейсіанське тлумачення міжнародної міграції:

- а) кожна людина отримує і споживає граничний продукт своєї праці, отже, еміграція приводить до зростання добробуту країни, що приймає. При цьому економічний стан країни-донора не погіршується;
- б) є можливість погіршення економічного стану країн-експортерів робочої сили, особливо внаслідок виїзду висококваліфікованих фахівців;
- в) акумуляцію людського капіталу слід досліджувати як ендогенний фактор економічного зростання країни;
- г) усі відповіді правильні.

10. Сучасне тлумачення міжнародної міграції:

- а) кожна людина отримує і споживає граничний продукт своєї праці, отже, еміграція приводить до зростання добробуту країни, що приймає. При цьому економічний стан країни-донора не погіршується;
- б) є можливість погіршення економічного стану країн-експортерів робочої сили, особливо внаслідок виїзду висококваліфікованих фахівців;
- в) акумуляцію людського капіталу слід досліджувати як ендогенний фактор економічного зростання країни;
- г) усі відповіді правильні.

11. Причини еміграції поділяють на:

- а) економічні та неекономічні;
- б) економічні і соціальні;
- в) економічні та політичні;
- г) політичні й соціальні.

12. До економічних причин міжнародної міграції належать:

- а) відмінності в оплаті праці та пенсійному забезпеченні, особисті й екологічні;
- б) релігійні, політичні, стихійні, воєнні, геополітичні, особисті та екологічні;
- в) різниця в оплаті праці, відмінності в оподаткуванні, різне пенсійне

забезпечення;

г) усі відповіді правильні.

13. До неекономічних причин міжнародної міграції належать:

а) відмінності в оплаті праці та пенсійному забезпеченні, особисті й екологічні;

б) релігійні, політичні, стихійні, воєнні, геополітичні, особисті, екологічні;

в) різниця в оплаті праці, відмінності в оподаткуванні, різне пенсійне забезпечення;

г) усі відповіді правильні.

14. Еміграція приводить до:

а) збільшення доходів власників землі;

б) зменшення процентної ставки;

в) підвищення процентної ставки і доходів власників капіталу;

г) усі відповіді правильні.

15. Еміграція приводить до:

а) збільшення доходів працюючих і доходів власників капіталу;

б) зростання доходів працюючих та зниження доходів власників капіталу;

в) зменшення доходів працюючих і доходів власників капіталу.

16. Імміграція приводить до:

а) збільшення доходів працюючих і доходів власників капіталу;

б) зростання доходів працюючих та зниження доходів власників капіталу;

в) зменшення доходів працюючих і збільшення доходів власників капіталу.

17. Міжнародна міграція у світовому масштабі приводить до:

а) стабілізації обсягів виробництва;

б) зменшення обсягів виробництва;

в) збільшення обсягів виробництва.

Змістовий модуль II

Механізм регулювання сучасних світогосподарських відносин

ТЕМА 7. СВІТОВА ВАЛЮТНА СИСТЕМА

Мета вивчення теми: виявлення закономірностей функціонування грошей як інструменту, що обслуговує міжнародні економічні процеси.

План

1. Поняття „валюта”, „валютні відносини”, „світова валютна система”.
2. Теорії валютного курсу.
3. Світові валютні ринки.
4. Валютна політика.
5. Еволюція валютної політики України.

Основні поняття

Валюта	Currency
Національна валюта	National currency
Іноземна валюта	Foreign currency
Резервна валюта	Reserve currency
Тверда валюта	Hard currency
Конвертованість валюти	Currency convertibility
Повна конвертованість	Full convertibility
Рівноважний валютний курс	Equilibrium exchange rate

Знецінення валюти	Currency depreciation
Подорожчання валюти	Currency appreciation
Девальвація валюти	Currency devaluation
Ревальвація валюти	Currency revaluation
Еластичність попиту і пропозиції	Elasticity of currency demand and supply
Валютне котирування	Currency quotation
Спот-курс	Spot rate
Валютні ризики	Foreign exchange risks
Хеджування	Hedging
Арбітраж	Arbitrage
Державний борг	Public debt
Реструктуризація боргу	Debt restructuring
Валютний коридор	Exchange rate band
Фінансові деривативи	Financial derivatives
Контракти типу форвардів	Forward – type contracts
Контракти типу опціонів	Option – type contracts
Золотий стандарт	Gold standard
Золотодевизний стандарт	Gold-exchange standard
Монетний паритет	Mint parity

Практичне заняття

Питання для дискусії

1. «Національні гроші» та «валюта»: загальне й особливе.
2. Часта зміна типів валютної політики в Україні – наслідок некомпетентного управління економікою або закономірний елемент трансформації економічної системи?

Практичні завдання

1. Яким чином девальвація валюти країни позначиться на динаміці сукупного попиту та пропозиції на національному ринку в короткостроковому і довгостроковому періодах? Яким чином це вплине на стан платіжного балансу країни?
2. Які з перелічених чинників будуть сприяти зростанню курсу

національної валюти:

- а) зростання дефіциту платіжного балансу;
- б) падіння загального рівня внутрішніх цін;
- в) підвищення реальної процентної ставки в середині країни;
- г) скорочення інфляційних очікувань населення країни;
- д) зниження рівня імпортних тарифів;
- е) зменшення рівня експортних квот;
- є) зростання попиту на національні товари на зовнішніх ринках;
- ж) падіння попиту на імпортні товари в середині країни;
- з) зростання обсягів та ефективності внутрішнього виробництва;
- і) скорочення грошової маси?

Самостійна робота

Програмні питання для самостійного вивчення

1. Принципи Ямайської валютної угоди.
2. Міжнародні валютні і фінансові ринки.
3. Світові фінансові кризи та інфляція.

Тематика рефератів та доповідей

1. Основні етапи становлення міжнародної валютної системи.
2. Теорії валютного курсу.
3. Типи валютної політики.

Питання для самодіагностики

1. Дайте визначення понять: "валюта", "валютні відносини", "світова валютна система".
2. Схарактеризуйте основні види валют залежно від позиції на валютному ринку.

3. Які чинники визначають ступінь конвертованості валюти?
4. Сформулюйте методологічні засади дослідження міжнародних валютних відносин.
5. Назвіть основні елементи міжнародної валютної системи.
6. Розкрийте зміст основних етапів становлення міжнародної валютної системи.
7. Схарактеризуйте особливості сучасного етапу розвитку міжнародних валютних відносин.
8. Розкрийте зміст теорії загальної макроекономічної рівноваги.
9. У чому полягають особливості теорії паритету купівельної спроможності?
10. Назвіть фактори, що визначають валютний курс у загальній теорії валютного курсу.
11. Що являє собою номінальний валютний курс та чим він відрізняється від реального валютного курсу?
12. Назвіть і схарактеризуйте типи валютної політики.
13. У чому полягають недоліки фінансування платіжного дефіциту?
14. Позитивні та негативні наслідки валютного контролю.
15. Схарактеризуйте інструменти фіксації державою валютного курсу.
16. Розкрийте зміст політики поєднання фіксованих та плаваючих валютних курсів.
17. Схарактеризуйте специфічні умови, що вплинули на особливості формування валютної політики незалежної України.
18. Назвіть та схарактеризуйте основні етапи формування національної валютної політики України.
19. Розкрийте основні напрями посилення внутрішньої стабільності гривні.

Тести

1. Уявіть собі, що Ви – валютний брокер. Як Ви відреагуєте на повідомлення, що мексиканські запаси нафти виявилися меншими, ніж повідомлялося раніше:

- а) купую мексиканські песо;
- б) продаю мексиканські песо;
- в) продаю долари США;
- г) усі відповіді правильні?

2. Падіння курсу національної валюти спричиняє:

- а) зниження ціни експорту та імпорту;
- б) збільшення ціни експорту й імпорту;
- в) зниження ціни експорту і збільшення ціни імпорту;
- г) підвищення ціни експорту й зменшення ціни імпорту.

3. Параметри валютного курсу, до яких країна вважає необхідним прямувати, – це:

- а) оптимальний валютний простір;
- б) валютний коридор;
- в) цільові зони;
- г) усі відповіді правильні.

4. При деномінації національної валюти:

- а) ціна вітчизняного товару в середині країни зростає;
- б) ціна вітчизняного товару в середині країни зменшується;
- в) ціна вітчизняного товару в середині країни не змінюється;
- г) усі відповіді правильні.

5. Механізм курсоутворення за плаваючого режиму валютного курсу поділяється:

- а) на чисте плавання і залежне плавання;
- б) чисте та "брудне" плавання;
- в) "веслування за вітром" і "веслування проти вітру";
- г) самостійне й залежне плавання.

6. При девальвації національної валюти:

- а) ціна вітчизняного товару в середині країни зростає;
- б) ціна вітчизняного товару в середині країни зменшується;
- в) ціна вітчизняного товару в середині країни не змінюється;
- г) усі відповіді правильні.

7. За умов, коли девальвація національної валюти не компенсується підвищенням загального рівня цін у країні, можна спостерігати такі наслідки:

- а) імпорт стає дорожчий;
- б) імпорт стає дешевший;
- в) експорт стає дорожчий для іноземців;
- г) очікується зростання дефіциту платіжного балансу.

8. Реальний ефективний валютний курс характеризує:

- а) конкурентоспроможність товарів на світовому ринку;
- б) конкурентоспроможність товарів на внутрішньому ринку;
- в) експорт країни;
- г) імпорт країни.

9. Які фактори спричинять падіння валютного курсу національної валюти, якщо решта змінних постійні:

- а) зростання очікуваної інфляції в середині країни;
- б) підвищення очікуваної інфляції за кордоном;
- в) збільшення пропозиції грошей за кордоном;
- г) зростання національного ВВП?

10. У довгостроковій перспективі в країнах із гнучким валютним курсом і високою інфляцією відбувається:

- а) зростання курсу національної валюти;
- б) падіння курсу національної валюти;
- в) стабілізація курсу відповідно до нового рівня цін;
- г) посилюються коливання курсу.

11. Якщо ціна гривні в доларах США впала з 20 до 15 центів за гривню, то ціна комп'ютера (у доларах), який продається в Україні за 2000 гривень:

- а) зросте на 50 дол.;
- б) підвищиться на 100 дол.;
- в) знизиться на 75 дол.;
- г) впаде на 100 дол.

12. Припустимо, що персональний комп'ютер коштує 5000 дол. у США і 20 000 гривень – в Україні. Якщо номінальний обмінний курс становить 2 гривні за долар, то реальний "комп'ютерний" курс долара дорівнює:

- а) 8;
- б) 2;
- в) 4;
- г) 0,5;
- д) 1.

13. Якщо Національний банк продає офіційні валютні резерви для підтримання валютного курсу, то:

- а) курс національної валюти зафіксований на рівні нижче від його рівноважного значення ;
- б) курс національної валюти зафіксований на рівні вище від його рівноважного значення;
- в) платіжний баланс зводиться з додатним сальдо;
- г) не можна сказати нічого конкретного;
- д) курс національної валюти зменшиться.

14. Паритет купівельної спроможності – це:

- а) курс, який зрівнює ціну кошика однакових товарів у двох країнах;
- б) рівність купівельної спроможності різних валют за незмінного рівня цін у кожній із країн.

15. Теорія відносного паритету купівельної спроможності формулюється так:

- а) зміна обмінного курсу між валютами двох країн пропорційна відносній зміні рівня цін у цих країнах;
- б) в умовах досконалої конкуренції один і той самий товар у різних країнах має однакову ціну, якщо вона виражена в одній валюті;
- в) обмінний курс між валютами двох країн дорівнює співвідношенню рівнів цін у цих країнах.

16. Ефект Фішера – це:

- а) зміна обмінного курсу між валютами двох країн, пропорційна відносній зміні рівня цін у цих країнах;
- б) курс національної валюти визначається відносним попитом та пропозицією грошей між двома країнами;
- в) у довгостроковій перспективі зміна рівня валютного курсу дорівнює різниці процентних ставок між двома країнами й різниці прогнозованих у них темпів інфляції;
- г) національна валюта знецінюється пропорційно зростанню цін і грошової маси в середині країни.

17. Паритет процентних ставок – це:

- а) такий рівень процентних ставок у середині країни та за кордоном, за якого рівні за розміром депозити в кожній із них дають однаковий дохід при переведенні в одну валюту;
- б) рівність купівельної спроможності різних валют за незмінного рівня цін у кожній із країн.

ТЕМА 8. МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКИ ТА ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС

Мета вивчення теми: засвоїти способи обслуговування зовнішньоекономічних операцій, їх обліку, вивчення, виміру й аналізу

взаємозв'язків основних макроекономічних змінних, що характеризують участь країни в міжнародних економічних процесах.

План

1. Баланси міжнародних розрахунків як узагальнююче відображення економічних відносин між окремими країнами.

2. Структура платіжного балансу.

3. Взаємозв'язок рахунків балансу.

4. Стан платіжного балансу України та проблема конвертованості національної валюти.

Основні поняття

Платіжний баланс	Balance of payments
Приплив капіталу	Capital inflows
Відплив капіталу	Capital outflows
Подвійний облік	Double-entry bookkeeping
Однобічні перекази	Unilateral transfers
Баланс поточних операцій	Current account
Баланс руху капіталу	Capital account
Дефіцит платіжного балансу	Deficit in the balance of payments
Активне сальдо платіжного балансу	Surplus in the balance of payments
Баланс офіційних резервів	Official reserve account
Баланс офіційних розрахунків	Official settlement balance

Практичне заняття

Питання для дискусії

1. Першочергові засоби ліквідації незбалансованості платіжного балансу: резервні активи держави чи регулювання курсу валюти та

міжнародні кредити?

2. Подолання спаду виробництва, перехід до сталого розвитку економіки як основна гарантія стабільного позитивного балансу в Україні.
3. Проблема конвертованості національної валюти та її розв'язання.

Практичні завдання

1 Як впливають на платіжний баланс країни наступні наслідки економічної політики уряду?

Доходи резидентів країни виросли на 15%, видатки Держбюджету збільшилися на 7%, фірм і домогосподарств – на 4%.

2. Національні рахунки країни X у 2004 та 2005 рр. характеризувалися такими показниками (у млн. у. о.):

	2017 р.	2018 р.
ВВП	8900	9300
Заощадження	2450	2600
Капіталовкладення	2100	2750

Проаналізуйте тенденції розвитку наступних показників:

- а) сальдо поточного платіжного балансу;
- б) абсолютні тенденції розвитку заощаджень і капіталовкладень;
- в) як, на Вашу думку, зміни в національних рахунках позначаться на стані економіки країни X?

Самостійна робота

Програмні питання для самостійного вивчення

1. Теорія платіжного балансу.
2. Особливості формування міжнародного платіжного балансу країн, що розвиваються.

Тематика рефератів та доповідей

1. Платіжний баланс країни та його структура.
2. Динаміка формування і сучасний стан платіжного балансу України.
3. Основні напрями вдосконалення структури платіжного балансу України.
4. Стан платіжного балансу та позиції національної валюти.

Питання для самодіагностики

1. Назвіть основні форми міжнародних розрахунків та схарактеризуйте їх особливості.
2. Дайте визначення поняття "платіжний баланс".
3. Назвіть основні джерела інформації про стан платіжного балансу країни.
4. Що являє собою активне сальдо платіжного балансу?
5. Що розуміють під пасивним сальдо платіжного балансу?
6. Схарактеризуйте структуру платіжного балансу.
7. Які операції з міжнародних розрахунків відображаються у групі статей доходів?
8. Які операції з міжнародних розрахунків відображаються в групі статей „поточні трансферти”?
9. Що являють собою компенсуючі статті платіжного балансу?
10. Назвіть види міжнародних активів, що фіксуються у статтях резервних активів платіжного балансу.
11. Розкрийте механізм взаємозв'язків між окремими розділами платіжного балансу країни.
12. У чому полягає зв'язок між платіжним балансом і станом національної валюти?
13. Назвіть типові причини дефіциту платіжних балансів країн, що розвиваються.
14. Які фактори мають негативний вплив на формування платіжного

балансу України?

15. Назвіть переваги України у сфері вкладання капіталу.

Тести

1. Активне сальдо платіжного балансу збільшиться, якщо у країні:

- а) відбудеться виплата заборгованості за заробітною платою;
- б) зменшаться реальні процентні ставки;
- в) сповільниться темп економічного зростання;
- г) розкрадуть транш МВФ.

2. Складова платіжного балансу країни – рахунок поточних платежів – не охоплює:

- а) чисті доходи від інвестицій;
- б) транспортні послуги іноземним державам;
- в) зміни в активах країни за кордоном;
- г) товарний експорт.

3. Яке з наведених тверджень є неправильним:

- а) додатне сальдо рахунка капіталу виникає, якщо обсяг відпливу капіталу менше від іноземних інвестицій у національну економіку;
- б) рахунок капіталу і рахунок поточних операцій у сумі дорівнюють чистому експорту;
- в) відповідно до статистики національних рахунків платіжний баланс завжди збалансований;
- г) сальдо рахунка поточних операцій дорівнює чистому експорту?

4. Стаття "пропуски і помилки" у платіжному балансі:

- а) має вирівнювати нерівновагу платіжного балансу, що виникає у зв'язку з різною методологією врахування різноманітних операцій;
- б) була б меншою, якби резиденти скоротили контрабандне вивезення

товарів;

в) була б меншою, якби скоротився вплив капіталу з України;

г) усі відповіді правильні.

5. Україна вирішила встановити контроль над зовнішньою торгівлею для зниження дефіциту платіжного балансу. Одним із наслідків цього рішення буде:

а) зниження українського імпорту;

б) зменшення українського експорту;

в) збільшення українського імпорту;

г) зростання українського експорту;

д) правильні відповіді б) та в).

6. Якщо рахунок руху капіталу має додатне сальдо, то:

а) експорт товарів і послуг має бути додатним;

б) експорт товарів та послуг має бути від'ємним;

в) чистий експорт має бути додатним;

г) чистий експорт має бути від'ємним;

д) трансфертів у країну немає.

7. Фінансовий рахунок платіжного балансу поліпшиться за рахунок таких подій:

а) збільшаться трансфертні перекази в країну;

б) іноземці збільшать вкладення в державні облігації;

в) резиденти країни збільшать інвестиції за кордон;

г) Центральний банк підвищить обсяг купівлі іноземної валюти;

д) немає правильної відповіді.

8. Класифікуйте кожну з наведених операцій (чи відбувається експорт капіталу) з погляду української економіки:

а) український підприємець купує будинок в Італії;

б) "Приватбанк" відмовляє в позиці уряду Молдови в 200 тис.дол.США;

в) український імпортер верстатів бере короткотермінову позику в одному з німецьких банків для оплати купленої ним партії верстатів;

г) фірма "Нестле" купує акції Львівської кондитерської фабрики "Світоч".

9. Рахунок руху капіталу включає:

- а) товарний експорт;
- б) зміни в активах країни за кордоном;
- в) односторонні трансфертні платежі;
- г) чисті доходи від інвестицій;
- д) транспортні послуги іноземцям.

10. Класифікуйте кожну з наведених операцій з погляду української економіки:

- а) український підприємець купує будинок в Італії;
- б) "Приватбанк" надає урядові Молдови позику в 200 тис. дол. США;
- в) український імпортер верстатів бере короткотермінову позику в одному з німецьких банків для оплати купленої ним партії верстатів.

11. Рахунок поточних операцій уключає все, за винятком:

- а) товарного імпорту;
- б) чистих прибутків від інвестицій;
- в) транспортних послуг іноземним державам;
- г) змін в активах країни за кордоном;
- д) товарного експорту.

12. Є такі умовні дані платіжного балансу країни:

Товарний експорт	+40
Товарний імпорт	-30
Експорт послуг	+15
Імпорт послуг	-10
Чисті прибутки від інвестицій	-5
Чисті грошові перекази	+10
Приплив капіталу	+10
Відплив капіталу	-40
Офіційні резерви	+ 10

Визначте розмір балансу руху капіталу:

- а) +10;
- б) -30;
- в) +25;
- г) -20;
- д) -15.

13. Використовуючи дані попередньої задачі, розрахуйте баланс поточних операцій:

- а) +10;
- б) +20;
- в) +25;
- г) +15;
- д) 0.

14. Використовуючи дані тесту 12, розрахуйте розмір торгового балансу:

- а) +10;
- б) +15;
- в) -10;
- г) +25;
- д) +5.

15. Використовуючи дані тесту 12, визначте баланс руху довгострокового капіталу:

- а) -30;
- б) +30;
- в) -35;
- г) -20;
- д) 0.

16. Використовуючи дані тесту 12, дайте відповіді на запитання "Як було профінансовано сальдо платіжного балансу?":

- а) за рахунок зменшення офіційних резервів;

- б) за рахунок зростання офіційних резервів;
- в) за рахунок відпливу довгострокового капіталу;
- г) ніяк, тому що платіжний баланс перебував у рівновазі.

17. В аналітичних цілях усі статті платіжного балансу поділяють на:

- а) статті рахунка поточних операцій та рахунка операцій із капіталом і фінансових операцій;
- б) статті "над рискою" та "під рискою".

18. Статті, які знаходяться "під рискою", включають:

- а) зміни запасів міжнародних резервів уряду і Центрального банку;
- б) рух матеріальних цінностей та весь рух капіталу, за винятком зміни міжнародних резервів;
- в) рух матеріальних цінностей і весь рух капіталу.

19. Основний критерій віднесення того чи іншого активу до складу резервних полягає:

- а) у визначенні того, чи може уряд або Центральний банк здійснювати реальний та прямий контроль над ним;
- б) у високому рівні його ліквідності.

20. До операцій із надзвичайного фінансування належать такі:

- а) анулювання боргу, обмін заборгованості на акції, переоформлення заборгованості, прострочення платежів за заборгованістю, дефолт;
- б) анулювання боргу, обмін заборгованості на акції, запозичення в інших країнах і МВФ для врегулювання платіжного балансу, переоформлення заборгованості, прострочення платежів за заборгованістю;
- в) анулювання боргу, обмін заборгованості на акції, запозичення в інших країнах і МВФ для врегулювання платіжного балансу, переоформлення заборгованості, прострочення платежів за заборгованістю, залучення коштів із-за кордону іншими секторами економіки, крім уряду та Центрального банку.

ТЕМА 9. МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ

Мета вивчення теми: розкрити сутність і наслідки процесу взаємопереплетіння національних економік, а також усвідомити особливості побудови моделей регіональних інтеграційних угруповань.

План

1. Сутність та передумови міжнародної економічної інтеграції.
2. Теорії регіональної інтеграції.
3. Рівні міжнародної економічної інтеграції.
4. Регіональні інтеграційні процеси в сучасній економіці.
5. Місце й значення ТНК у міжнародних інтеграційних процесах.
6. Інтеграція України у світовий економічний простір.

Основні поняття

Економічна інтеграція	Economic integration
Перехідна економіка	Transition economy
Економіка, що розвивається	Expanding economy
Європейський Союз	European Union (EU)
Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА)	North American Free Trade Agreement (NAFTA)
Співдружність незалежних держав	Commonwealth of Independent States
Латиноамериканська інтеграційна асоціація	Latin American Integration Association

Практичне заняття

Питання для дискусії

1. Економічна регіоналізація і діяльність ТНК як різні рівні міжнародних інтеграційних процесів.
2. Суперечності між реальною готовністю України до міжнародної економічної співпраці з країнами різних регіонів та стратегічними цілями інтеграції.
3. Інтеграція України в ЄС: проблеми і перспективи.
4. Україна між Сходом і Заходом: перспективи міжнародної економічної інтеграції.

Практичні завдання

1. Яким чином уходження в ЄС Польщі сприяло виникненню ефектів створення й відхилення торгівлі у відносинах із:

- а) Німеччиною;
- б) Угорщиною;
- в) Україною;
- г) США;
- д) Японією?

2. Які з перерахованих країн входять до складу ЄС, які до НАФТА, які до МЕРКОСУР?

Австрія, Аргентина, Бельгія, Бразилія, Великобританія, Угорщина, Німеччина, Греція, Данія, Ірландія, Іспанія, Італія, Канада, Кіпр, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Мексика, Нідерланди, Парагвай, Польща, Португалія, Словаччина, Словенія, США, Уругвай, Фінляндія, Франція, Чехія, Швеція, Естонія.

3. Що в інтеграційних процесах у ЄС може вважатися сприятливим,

а що несприятливим для розвитку економіки України?

4. Паливо у Росії коштує на 65% дешевше, ніж у Німеччині, й на 40% дешевше, ніж в Угорщині. Угорщина – мала країна – та її зовнішня торгівля не впливає на рівень світових цін. Яким чином зміниться зміст ЗТО країн у наступних ситуаціях:

а) Угорщина вводить 100% адвалерне мито на імпорт палива. Чи буде Угорщина імпортувати паливо?

б) чи буде Угорщина виробляти паливо після входження в ЄС або їй буде вигідніше імпортувати його з інших країн Союзу?

в) які ефекти – створення чи відхилення торгівлі (відносно палива) – виникають при входженні Угорщини в ЄС?

г) чи зміниться характер ефектів створення й відхилення торгівлі у випадку, якщо Угорщина введе 50% адвалерне мито на імпорт палива?

Самостійна робота

Програмні питання для самостійного вивчення

1. Євроінтеграція та перспективи розвитку економіки України.
2. Міжнародні гроші як елемент економічної інтеграції.
3. Мікрорегіональні рівні інтеграції.

Тематика рефератів та доповідей

1. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції.
2. Регіональні економічні об'єднання в сучасному світі.
3. Місце та роль ТНК в інтеграційних процесах.
4. Україна на міжнародному ринку товарів, послуг, інвестицій, технологій.
5. Інтеграція України в міжнародний ринок робочої сили.

Питання для самодіагностики

1. Схарактеризуйте зміст поняття "міжнародна економічна інтеграція".
2. Які процеси відбиває глобалізація світової економіки?
3. Що являє собою регіоналізація?
4. Назвіть та схарактеризуйте основні рівні міжнародної економічної інтеграції.
5. Схарактеризуйте погляди на процеси міжнародної інтеграції представників ринкової школи інтеграції.
6. У чому виявляється зміст теоретичних концепцій структурної школи міжнародної інтеграції?
7. Розкрийте особливості поглядів на процеси міжнародної інтеграції представників неокейсіанського напрямку теорій міжнародної інтеграції.
8. Схарактеризуйте відмінності між класичною теорією федералізму та неофедералізмом.
9. У чому полягає сутність інтеграційної концепції функціоналізму?
10. Назвіть економічні та соціально-психологічні умови формування інтегрованого співтовариства в комунікаційній теорії.
11. Схарактеризуйте основні рівні міжнародної економічної інтеграції.
12. Що розуміють під зоною вільної торгівлі?
13. Дайте визначення поняття "митний союз".
14. У чому полягає відмінність спільного ринку та економічного й валютного союзу?
15. Схарактеризуйте історію становлення, сучасний стан і перспективи розвитку ЄС.
16. Коли було створено та які держави входять у регіональний союз НАФТА?
17. Наведіть загальну характеристику об'єднання МЕРКОСУР.
18. У чому виявляються особливості об'єднань АСЕАН та АТЕС?

19. Схарактеризуйте особливості й перспективи розвитку СНД?
20. Схарактеризуйте роль ТНК у сучасних міжнародних економічних взаємовідносинах.
21. Назвіть теоретичні концепції ТНК.
22. Розкрийте особливості сучасних стратегій ТНК.
23. Схарактеризуйте стратегічні напрями розвитку економічних взаємовідносин України.
24. Назвіть внутрішні проблеми, що перешкоджають більш швидкій інтеграції України в ЄС.
25. Схарактеризуйте основні напрями інтеграційної політики в Україні.
26. Назвіть чинники, що впливають на місце України у світовій економічній системі.
27. Які чинники зумовлюють особливості інтеграції України у світову економічну систему?
28. Назвіть та схарактеризуйте особливості й перспективи інтеграції в міжнародну економіку аграрного сектора економіки України.
29. Схарактеризуйте перспективи інтеграції в світову економічну систему промислового сектора України.
30. У чому полягають особливості інтеграції валютно-фінансової системи України у світове фінансове середовище?
31. Розкрийте перспективи інтеграції України у світовий ринок послуг.

Тести

1. Якщо дві країни укладають угоду, за якою експортно-імпортні операції резидентів цих країн не оподатковуються митами, то така форма інтеграції називається:

- а) спільний ринок;
- б) зона вільної торгівлі;
- в) митний союз;
- г) економічний союз;
- д) преференційна торгова угода.

2. Узгоджене скасування групою країн національних митних тарифів і запровадження загального митного тарифу та єдиної системи нетарифного регулювання торгівлі щодо третіх країн називається:

- а) спільний ринок;
- б) зона вільної торгівлі;
- в) митний союз;
- г) економічний союз;
- д) преференційна торгова угода.

3. Ефект споживання показує:

- а) як рівень споживання залежить від розміру імпортного мита;
- б) зростання споживання в результаті виходу країни з митного союзу;
- в) як споживання ресурсів у середині країни залежить від поділу праці в рамках митного союзу;
- г) збільшення споживання товару в результаті приєднання країни до митного союзу;
- д) усі відповіді правильні;
- е) немає правильної відповіді .

4. Динамічний ефект економічної інтеграції – це:

- а) економічні наслідки, які виявляються на пізніших стадіях функціонування митного союзу;
- б) переорієнтація місцевих споживачів купівлі товару з ефективнішого позаінтеграційного джерела поставки на менш ефективне внутрішньо-інтеграційне джерело, яка відбувається в результаті усунення імпортних мит у рамках митного союзу;

в) переорієнтація місцевих споживачів із менш ефективного внутрішнього джерела постачання товару на більш ефективне зовнішнє джерело (імпорт), котра стає можливою в результаті усунення імпортних мит у рамках митного союзу;

г) економічні наслідки, які виявляються негайно після створення митного союзу як його безпосередній результат.

5. Процес економічної взаємодії країн, котрий приводить до зближення господарських механізмів, що набирає форми міждержавних угод і погоджено регулюється міждержавними органами, називається:

а) спільний ринок;

б) зона вільної торгівлі;

в) митний союз;

г) економічний союз;

д) економічна інтеграція.

6. Процес підписання на двосторонній основі угод між окремими державами або між уже наявними інтеграційними угрупованнями й окремою країною чи групою країн називається:

а) спільний ринок;

б) зона вільної торгівлі;

в) митний союз;

г) економічний союз;

д) преференційна торгова угода.

7. Якщо у результаті утворення митного союзу виникає ефект відхилення торгівлі, то:

а) добробут країн, які не беруть участь у митному союзі, погіршиться;

б) добробут країн – учасниць митного союзу – погіршиться, якщо ефект відхилення торгівлі перевищує ефект створення торгівлі;

в) добробут країн – учасниць митного союзу – погіршиться, якщо ефект відхилення торгівлі буде меншим від ефекту створення торгівлі;

г) усі відповіді правильні.

8. Система міждержавних органів, що координують діяльність інтеграційних об'єднань, створюється на етапі:

- а) преференційної торгової угоди;
- б) митного союзу;
- в) зони вільної торгівлі;
- г) спільного ринку.

9. Країни, що інтегруються, домовляються про свободу пересування не тільки товарів і послуг, а й факторів виробництва – капіталу та робочої сили. Цей процес називається:

- а) спільний ринок;
- б) зона вільної торгівлі;
- в) митний союз;
- г) економічний союз;
- д) преференційна торгова угода.

10. Теорію митного союзу розробив:

- а) Вальрас;
- б) Валінер;
- в) Портер;
- г) Вернон.

11. Унаслідок утворення митного союзу ефект доходу:

- а) збільшиться;
- б) зменшиться;
- в) не зміниться;
- г) дорівнює нулю.

12. Головною причиною створення НАФТА – Північноамериканської зони вільної торгівлі, що об'єднує США, Канаду і Мексику, було:

- а) близькість рівнів економічного розвитку;
- б) географічна близькість;

- в) спільні соціально-економічні проблеми, які стоять перед країнами;
- г) усі відповіді правильні.

13. Повне скасування митних тарифів у взаємній торгівлі за умови збереження національних митних тарифів щодо третіх країн веде до утворення:

- а) спільного ринку;
- б) зони вільної торгівлі;
- в) митного союзу;
- г) економічного союзу;
- д) преференційної торгової угоди.

14. Ефективність створення митного союзу між країнами залежить від співвідношення абсолютних розмірів:

- а) ефекту доходу й ефекту відхилення торгівлі;
- б) ефекту створення торгівлі та ефекту захисту;
- в) ефекту створення торгівлі й ефекту відхилення торгівлі;
- г) усі відповіді правильні.

ТЕМА 10. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Мета вивчення теми: засвоїти закономірності глобальних економічних і соціальних процесів, змістом яких є зростаючий взаємозв'язок та взаємозалежність національних економік, соціальних і політичних систем, національних культур та навколишнього середовища.

План

1. Сутність, зміст та основні етапи глобалізації.

2. Особливості формування світової економічної системи на сучасному етапі.
3. Соціально-економічні наслідки глобалізації.
4. Криза глобалізації.

Основні поняття

Глобалізація фінансових ринків	Globalization of financial markets
Глобальні угоди про фіксований валютний курс	Global fixed exchange – rate arrangements
Конференція ООН із торгівлі і розвитку (ЮНКТАД)	United Nation Conferences on Trade Development
Міжнародний валютний фонд (МВФ)	International Monetary Fund (IMF)
Міжнародна координація макроекономічної політики	International macroeconomic policy coordination
Міжнародна корпорація	International corporation

Практичне заняття

Питання для дискусії

1. Глобалізація чи антиглобалісти?
2. Глобалізація – це уніфікація чи співіснування автентичних національних культур?
3. Входження України в глобальний світ: позитивні та негативні наслідки.

Самостійна робота

Програмні питання для самостійного вивчення

1. Індустріалізація як передумова глобалізації.

2. Глобалізація та інформаційна революція.
3. Глобалізація – виклик тисячолітнім підвалинам державності.
4. Глобальна нерівність: причини, наслідки й висновки для України.

Тематика рефератів та доповідей

1. Глобалізація як феномен сучасних світових економічних відносин.
2. Вплив соціалізації та інтернаціоналізації власності на процес глобалізації.
3. Місце України в глобальному економічному просторі.

Питання для самодіагностики

1. Дайте визначення глобалізації як економічного процесу.
2. Які чинники сприяють посиленню економічної єдності світу?
3. Назвіть наслідки глобалізації економічного життя.
4. Наведіть перелік нових суб'єктів економічних відносин, до яких переходить провідна роль у формуванні міжнародного економічного середовища.
5. Які підходи до визначення етапів глобалізації Ви знаєте?
6. Назвіть та схарактеризуйте основні етапи глобалізації.
7. У чому полягають відмінності між індустріальним та глобальним післяіндустріальним суспільством?
8. Наведіть позитивні наслідки глобалізації.
9. Назвіть економічні передумови глобалізації.
10. Назвіть основні елементи процесу глобалізації.
11. Схарактеризуйте соціально-економічні наслідки глобалізації.
12. Як рівень розвитку виробничих сил в Україні впливає на особливості її інтеграції у світові процеси глобалізації?
13. Схарактеризуйте вплив трансформаційної кризи в Україні на

процеси глобалізації національної економіки.

14. Розкрийте особливості впливу процесів глобалізації на модернізацію української економіки.

Тести

Вибрати три правильні відповіді на кожне з поставлених питань:

1. До основних концепцій глобалізації відносять такі концепції:...
2. До основних глобальних проблем належать:...
3. Основні риси глобалізації:...
4. Для України в контексті глобалізації найважливішими є такі проблеми:...

Відповіді:

- а) світ-системний аналіз;
- б) відсталість багатьох країн світу;
- в) інноваційний розвиток;
- г) економічна революція;
- д) межі зростання;
- е) криза природного навколишнього середовища;
- є) революція в інформаційних технологіях;
- ж) правом захищена гідність людини;
- з) тріумф ліберальної демократії;
- і) енергетична криза;
- ї) інформаційний розвиток;
- к) універсальний еволюціонізм.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білоцерківець В. В. Міжнародна економіка: Підручник / В. В. Білоцерківець, О. О. Завгородня, В. К. Лебедева. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 416 с.
2. Босак А.О. Міжнародна економіка : теоретичні та прикладні аспекти : навч. посібник / А.О. Босак, О.Ю. Григор'єв, Л.І. Чернобай, О.С. Скибінський. – Львів : Міські інформаційні системи, 2015. – 245 с.
3. Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrexporth.gov.ua>
4. Державний інститут стратегічних досліджень НАН України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>
5. Закон України № 1678-VII від 16 вересня 2014 року «Про ратифікацію Угоди про асоціацію та її тимчасове застосування» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1678-18/paran2#n2>
6. Задої А. О. Міжнародна економіка: Підручник / А. О. Задої, В. М. Тарасевич. – К.: ЦУЛ, 2012. – 416 с.
7. Козак Ю. Г., Лук'яненко Д. Г., Макогон Ю. В. та ін. Міжнародна економіка: навч. посіб. – К.: АртЕк, 2014. – С. 187 – 232.

8. Козак Ю. Міжнародні організації: навч. посіб. / Ю. Козак. – К.: ЦУЛ, 2016. – 344 с.
9. Козак Ю.Г. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / Ю.Г. Козак, О.В. Захарченко. – Київ: Центр учбової літератури, 2015. – 400 с.
10. Козак Ю.Г. Міжнародна макроекономіка: навч. посіб. / Ю.Г. Козак. – К.: Центр учбової літератури, 2015. – 400 с.
11. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини: навч. посіб. / В.В. Козик, Л.А. Панкова, Н.Б. Даниленко. – К.: Знання, 2014. – 469 с.
12. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція і глобальні проблеми сучасності: навч. посіб. / Д.Г. Лук'яненко. – К.: КНЕУ, 2013. – 204 с.
13. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини: навч. посібник / А.О. Босак, О.Ю. Григор'єв, Ю.В. Малиновський, В.П. Далик. – Львів: СТ «Міські інформаційні системи», 2017. – 365 с.
14. Міжнародна економіка та міжнародні економічні відносини : практикум: навч. посіб. / В.В. Козик, Л.А. Панкова, Ю.В. Огерчук, О.Ю. Григор'єв, А.О. Босак. – 3-є вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2016. – 583 с.
15. Міжнародна економічна діяльність України: навч. посібник / за ред. д-ра екон. наук., проф. О.Б. Чернеги. – Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 544 с.
16. Міжнародна інвестиційна діяльність: підручник / Д.Г. Лук'яненко, Б.В. Губський, О.М. Мозговий та ін.; за ред. д-ра екон. наук., проф. Д.Г. Лук'яненка. - К.: КНЕУ, 2013. - 387 с.
17. Міжнародні фінанси: підручник / О.І. Рогач, А.С. Філіпенко, Т.С. Шемет та ін.; за ред. д-ра екон. наук., проф. О. І. Рогача. – К.: Либідь, 2013. – 784 с.
18. Міжнародні фінанси: підручник / за ред. О.І. Рогача. – К.: Либідь, 2013. – 784 с.

19. Павленко І.І. Міжнародна торгівля та інвестиції: навч. посіб. / І.І. Павленко, О.В. Варяниченко, Н.А. Навроцький. – К.: ЦУЛ, 2012. – 256 с.
20. Поглиблення відносин між ЄС та Україною: Навчальний посібник / За ред. М. Емерсона, В. Мовчан. – К.: Центр європейських політичних досліджень та Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2016. – С. 6-8.
21. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. №1017-р «Експортна стратегія України («дорожня карта» стратегічного розвитку торгівлі) на 2017 – 2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-shvalennya-ekspornoji-strategiji-ukrayini-dorozhnoji-karti-strategichnogo-rozvitku-torgivli-na-20172021-roki>
22. Солонінко К. С. Міжнародна економіка: навч. посіб. / К.С. Солонінко. – К.: Кондор, 2008. – 373 с.
23. Філіпенко А.С. Світова економіка: підр. / за ред. А. С. Філіпенка / В.С. Будкін, О.І. Рогач та ін. – К.: Либідь, 2014. – 639 с.
24. Фінанси (державні, корпоративні, міжнародні): [підручник] / за ред. В.О. Онищенко / В.О. Онищенко, А.Ю. Бережна, Л.О. Птащенко, І.Б. Чичкало-Кондрацька. – К.: «ЦУЛ», 2016. – 600 с.
25. Шевчук В. О. Міжнародна економіка: теорія і практика: підручник / В.О. Шевчук. – 2-ге вид., перероблене. і доповнене. – К.: Знання, 2016. – 664 с.
26. Шило В.П. Міжнародні фінанси (за модульною системою навчання): теоретично-практичний посібник / В.П. Шило, С.С. Доровська, С.Б. Ільїна, Н.С. Іванова. – К.: Кондор, 2010. – 346 с.
27. World economic outlook 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dw.com/uk83-2017>

Міжнародна економіка в INTERNET

Державні органи влади

Верховна Рада України – www.gada.kiev.ua;

Кабінет Міністрів України – www.kmu.gov.ua

Державна служба статистики України – www.ukrstat.gov.ua

Центр зовнішньоекономічних зв'язків України – www.biz-center.ua

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України –
www.me.gov.ua

Міжнародні та міжурядові організації

АСЕАН – www.aseansec.org

Всесвітній банк – www.worldbank.org

Європейська комісія. Сторінка новин – <http://europa.eu.int/news.en.htm>

Євростат – <http://europa.eu.int/en/comm/eurostat>

Інститут міжнародної економіки – www.iie.com

Міжнародна торгова палата – www.iccwbo.org

Міжнародна фінансова корпорація – www.ifc.org

Міжнародний валютний фонд – www.imf.org

ОЕСР – www.oecd.org

ООН – www.un.org

ОПЕК – www.opec.org

Світова організація торгівлі – www.wto.org

ЮНІДО – www.unido.org

ЮНКТАД – www.unctal.org

Інтеграційні об'єднання

ЄАВТ – www.efta.int

ЄС – www.europa.eu.int

КАРИКОМ – www.caricom.org

МЕРКОСУР – www.mercosur.com

НАФТА – www.nafta-sec-alena.org

Чичкало-Кондрацька Ірина Борисівна

Посібник із вивчення навчальної дисципліни „Міжнародна економіка”

Комп'ютерна верстка І.Б.Чичкало-Кондрацька

Друк RISO

Обл.-вид. арк.6,25

**Редакційно-видавничий відділ
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка
36601, Полтава, пр.Першотравневий, 24
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів**

видавничої продукції
Серія ДК, №932 від 27.05.2002 р.

Віддруковано з оригінал-макета РВВ ПолтНТУ